

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Π.Μ.Σ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

**Η συνέργεια της Ελληνικής και Ενωσιακής Διοίκησης στον τομέα της Πράσινης
Ανάπτυξης και στην εφαρμογή της πολιτικής για την οικονομική και την κοινωνική
συνοχή.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ελένη Ηλιάννα Χατζηδάκη

Αθήνα, 2025

Τριμελής Επιτροπή:

Λάμπρος Μπαμπαλιούτας, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Ευαγγελία Μπάλτα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Βασίλειος Κέφης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ελένη Ηλιάννα Χατζηδάκη, 2025

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου, για την πολύτιμη συμβολή του στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, καθώς και στους λοιπούς καθηγητές μου για τις γνώσεις και την καθοδήγησή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Abstract	9
Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο 1: Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή – Θεωρητικό Πλαίσιο και Εφαρμογές	14
1.1. Έννοια της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής	14
1.1.1. Συνθήκες και νομοθεσία της ΕΕ	14
1.1.2. Ορισμός και Στόχοι της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής	18
1.1.3. Περιφερειακή Πολιτική	21
1.2. Χρηματοδοτικά Εργαλεία για την Κοινωνική και Οικονομική Συνοχή	23
1.2.1. Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία	23
1.2.2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	25
1.2.3. Ταμείο Συνοχής	26
1.2.4. ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) και Στόχοι	27
1.2.5. Συμπερασματικά	28
1.3. Προγράμματα Κοινωνικής και Οικονομικής Συνοχής	30
1.3.1. Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα	30
1.3.2. Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης	32
1.3.3. Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς και Ευρώπη 2020	33
Κεφάλαιο 2: Πράσινη Ανάπτυξη – Θεωρητικό Πλαίσιο	41
2.1. Περιβάλλον, Πράσινη Ανάπτυξη και Βιώσιμη Ανάπτυξη	41
2.1.1. Περιβάλλον και Πράσινη Ανάπτυξη	41
2.1.2. Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	43
2.2. Συνεργασία ΕΕ και Εθνικών Διοικήσεων στην Πράσινη Ανάπτυξη	45
2.2.1. Εισαγωγή στη συνεργασία ΕΕ- Εθνικών Διοικήσεων	45
2.2.2. Παραδείγματα συνεργασίας	49
Κεφάλαιο 3: Πράσινη Ανάπτυξη και Πολιτική	50
3.1. Πολιτική Προστασίας Περιβάλλοντος	50
3.1.1. Ιστορικό Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης	50
3.3. Νομοθετικό Πλαίσιο και Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης	54
3.4. Νομοθετικό Πλαίσιο και Πολιτική της Ελλάδας	66
Κεφάλαιο 4: Προγράμματα Πράσινης Ανάπτυξης	68
4.1. Εθνικά Προγράμματα: Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή» (ΠΕΚΑ) 2021-2027	68
4.2. Περιφερειακά Προγράμματα (Κρήτη): Ανάπλαση της περιοχής Κουμ Καπί Χανιά (Κρήτη)	70
4.3. Περιφερειακά Προγράμματα Αττικής: Έργα Στρατηγικής Σημασίας 2021-2027	72

4.4. Περιφερειακό Πρόγραμμα Κρήτης: Έργα Στρατηγικής Σημασίας για την Πράσινη Ανάπτυξη 2021-2027	74
4.5. Περιφερειακό Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027: Ένα Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης	76
4.6. Περιφερειακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	80
4.7. Περιφερειακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	82
4.8. Περιφερειακό Πρόγραμμα Δυτική Ελλάδα 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	85
4.9. Περιφερειακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	87
4.10. Περιφερειακό Πρόγραμμα Ιονίων Νήσων 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	91
4.11. Περιφερειακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	93
4.12. Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη	95
Επίλογος	97
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	101

Περίληψη

Η εργασία έχει ως στόχο να αναδείξει τη συνέργεια μεταξύ της Ελληνικής και της Ενωσιακής Διοίκησης στον τομέα της πράσινης ανάπτυξης, καθώς και την εφαρμογή πολιτικών που αποσκοπούν στην οικονομική και κοινωνική συνοχή. Στο πλαίσιο της έρευνας, αναλύεται το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που καθορίζει τη συνεργασία μεταξύ εθνικών και ενωσιακών αρχών, εστιάζοντας στις αρχές της επικουρικότητας και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης.

Γίνεται μία εισαγωγή στην έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης και πολιτικής, έννοιες ουσιώδεις για να γίνει αντιληπτή η ανάγκη εφαρμογής της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας, εξετάζεται η οικονομική και κοινωνική συνοχή ως βασικός πυλώνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάνοντας αναφορά στα χρηματοδοτικά εργαλεία που υποστηρίζουν την ανάπτυξη και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Γίνεται μία ανάλυση των Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων: του Ταμείου Συνοχής, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Στη συνέχεια, η εργασία επικεντρώνεται στην έννοια της πράσινης ανάπτυξης και της βιώσιμης ανάπτυξης, αποσαφηνίζοντας τη σύνδεσή τους με την περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις εθνικές στρατηγικές της Ελλάδας, παρουσιάζοντας μετέπειτα νομοθετικά και κανονιστικά για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής προστασίας.

Επιπλέον, παρουσιάζονται συγκεκριμένα προγράμματα πράσινης ανάπτυξης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, μελετώντας τις στρατηγικές και τις πολιτικές που έχουν υιοθετηθεί για την προώθηση της βιωσιμότητας και της καινοτομίας.

Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας αυτής, καταλήγοντας στο ότι η συνεργασία, η σωστή διαχείριση των διαθέσιμων πόρων και η ενίσχυση των θεσμών είναι καθοριστικοί παράγοντες για την επιτυχία των πολιτικών που εξετάστηκαν. Η Ελλάδα,

αξιοποιώντας τις ευρωπαϊκές ευκαιρίες, μπορεί να ενισχύσει την ανάπτυξή της, ακολουθώντας μια σταθερή και βιώσιμη πορεία.

Abstract

The aim of this paper is to highlight the synergy between Greek and EU administration in the field of green development, as well as the implementation of policies that promote economic and social cohesion. The research analyzes the institutional and legal framework that shapes the cooperation between national and EU authorities, focusing on the principles of subsidiarity and multi-level governance.

An introduction is provided to the concept of regional development and policy, which are crucial for understanding the necessity of applying social and economic cohesion.

The first section examines economic and social cohesion as a core pillar of the European Union, discussing the financial tools that support development and help reduce regional inequalities. Specifically, it analyzes the role of Structural and Investment Funds, such as the Cohesion Fund, the European Social Fund, and the European Regional Development Fund.

Moving forward, the paper explores the concept of green growth and sustainable development, explaining how they connect to the EU's environmental policies and Greece's national strategies. Additionally, it presents key legislative and regulatory measures designed to enhance environmental protection.

Additionally, specific green development programs at the national and regional levels are presented, studying the strategies and policies adopted to promote sustainability and innovation.

Finally, the paper concludes that cooperation, proper resource management, and institutional strengthening are crucial factors for the success of the policies discussed. By making the most of European opportunities, Greece can boost its development while following a stable and sustainable path.

Εισαγωγή

Η έννοια της ανάπτυξης αποτελεί μία πολυδιάστατη έννοια, η οποία μέσα από μία σειρά δραστηριοτήτων εφαρμόζεται και έχει ως αποτέλεσμα την πρόοδο διάφορων τομέων. Είτε γίνεται αναφορά για οικονομική ανάπτυξη, είτε για οποιοδήποτε άλλο είδος ανάπτυξης, γίνεται αντιληπτό ότι αφορά το αποτέλεσμα διάφορων διαδικασιών, οι οποίες τελικά έχουν μία προοδευτική επιρροή. Στο πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης, δίνεται έμφαση στη δημιουργία ευκαιριών για όλες τις γεωγραφικές περιοχές, διασφαλίζοντας ότι καμία δε μένει στάσιμη.

Πιο συγκεκριμένα, η περιφερειακή ανάπτυξη αποτελεί βασικό άξονα των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών, έχοντας ως στόχο να μειωθούν οι ανισότητες ανάμεσα σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές. Περιλαμβάνει στρατηγικές και παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, ενδεικτικά όπως είναι οι οικονομικοί παράγοντες, δηλαδή η πρόσβαση σε χρηματοδότηση ανά περιφέρεια ή οι κοινωνικοί παράγοντες, δηλαδή το ποσοστό ανεργίας που επικρατεί σε κάθε περιφέρεια. (Πετράκος et al., 2016)

Η περιφερειακή ανάπτυξη επιτυγχάνεται με διάφορα αναπτυξιακά κίνητρα. Τα επενδυτικά κίνητρα τα οποία έχουν εφαρμοστεί διακρίνονται σε χρηματοδοτικά και φορολογικά. Ανάμεσα στα βασικά κίνητρα που έχουν αξιοποιηθεί σε Ενωσιακό επίπεδο αλλά και στη χώρα μας αποτελούν οι επιχορηγήσεις, οι επιδοτήσεις, η επιδότηση επιτοκίου, η επιδότηση leasing, η παροχή δανείου με την εγγύηση του κράτους, οι φοροαπαλλαγές, η συμμετοχή του κράτους στο μετοχικό κεφάλαιο των επιχειρήσεων και η ενίσχυση των εξαγωγών, οι κρατικές προμήθειες και η χρηματοδότηση κόστους νέων θέσεων εργασίας. Εκτός των οικονομικών κριτηρίων ανάπτυξης, μία ακόμη μορφή κινήτρων αποτελούν οι υποδομές, δηλαδή βιομηχανικές περιοχές ή τεχνολογικά πάρκα. (Πετράκος et al., 2016).

Όπως γίνεται αντιληπτό, τα κίνητρα είναι διαφόρων ειδών και υπάρχει διαφοροποίηση σε αυτά σε κάθε χρονική περίοδο, ανάλογα με τις εξελίξεις που διαδραματίζονται τόσο σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Οι συνεχείς εξελίξεις τα επηρεάζουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα από τα επενδυτικά κίνητρα, την περιφερειακή ανάπτυξη την ενισχύουν και οι ευρωπαϊκές πολιτικές και τα προγράμματα, όπως τα ΕΣΠΑ και το ταμείο συνοχής. Επιπρόσθετα, η συμβουλή του αναπτυξιακού νόμου με τα 13 θεματικά καθεστάτα χορήγησης κρατικών ενισχύσεων είναι υψίστης σημασίας καθώς παρέχει φορολογικές ελαφρύνσεις, επιχορηγήσεις και χρηματοδοτικά κίνητρα για επενδύσεις σε περιφερειακό επίπεδο. (Υπουργείο Ανάπτυξης, Αναπτυξιακός Νόμος)

Αναφορικά με τον αναπτυξιακό νόμο, τα χορηγούμενα κίνητρα είναι η φορολογική απαλλαγή, οι επιχορηγήσεις, οι επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) και οι επιδοτήσεις του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης. Μέσω του αναπτυξιακού νόμου επιδιώκεται η γενικότερη ανάπτυξη και εκσυγχρόνιση των διαδικασιών θεσπίζοντας και 13 θεματικά καθεστάτα που συμβάλλουν σε αυτή την ανάπτυξη. (Υπουργείο Ανάπτυξης, Αναπτυξιακός Νόμος)

Τα 13 θεματικά καθεστάτα αφορούν τον ψηφιακό και τεχνολογικό μετασχηματισμό επιχειρήσεων, την Πράσινη μετάβαση – Περιβαλλοντική αναβάθμιση επιχειρήσεων, το Νέο Επιχειρείν, με κύριο σκοπό την υποστήριξη νέων επιχειρηματιών, προκειμένου να προχωρήσουν σε σχεδιασμό και υλοποίηση επενδυτικών πρωτοβουλιών σε πολλούς τομείς της οικονομίας, το Καθεστώς Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, την Έρευνα και εφαρμοσμένη καινοτομία, την Αγροδιατροφή - πρωτογενής παραγωγή και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων – αλιεία, την Μεταποίηση - Εφοδιαστική αλυσίδα, την Επιχειρηματική εξωστρέφεια, την Ενίσχυση τουριστικών επενδύσεων, τις Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τις Μεγάλες επενδύσεις, προκειμένου να υπάρξει ειδική αντιμετώπιση σε επενδυτικά σχέδια που επηρεάζουν σημαντικά τις τοπικές οικονομίες, αλλά και γενικότερα την άνοδο των

οικονομικών κλαδικών δεικτών, τις Ευρωπαϊκές αλυσίδες αξίας και την Επιχειρηματικότητα 360°. (Υπουργείο Ανάπτυξης, Αναπτυξιακός Νόμος)

Η Περιφερειακή Ανάπτυξη αποτελεί βασικό Ενωσιακό προσανατολισμό ήδη από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα με τα οποία ξεκίνησαν τα χρηματοδοτικά πλαίσια, όπου χάρη σε αυτά στην Ελλάδα υπήρξε πρώτη φορά ένας ολοκληρωμένος και πολυετής προγραμματισμός. Έπειτα συνεχίζεται την περίοδο των τριών Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, το πρώτο την περίοδο 1989- 1993, το δεύτερο την περίοδο 1993 – 1999 και το τρίτο την περίοδο 2000 – 2006. Οι κοινοτικοί πόροι είχαν μία καίριας σημασίας συμβολή για την ανάπτυξη της χώρας ενισχύοντας επιχειρήσεις, εκσυγχρονίζοντας διαδικασίες και δίνοντας την ευκαιρία σε νέους επαγγελματίες να συμμετέχουν. (Πετράκος et al., 2016)

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης διαδέχθηκαν τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς (ΕΣΠΑ), με το πρώτο να λαμβάνει χώρα την χρονική περίοδο 2007 – 2013. Αυτή τη χρονική περίοδο οι 13 περιφέρειες συγχωνεύτηκαν σε 5 ΠΕΠ; ΠΕΠ Μακεδονίας – Θράκης, ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων, ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου , ΠΕΠ Αττικής και ΠΕΠ Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας. Με αυτή την συγχώνευση, η διαχείριση των αναπτυξιακών πόρων έγινε πιο στοχευμένη, βελτιώνοντας τη δυνατότητα των τοπικών αρχών να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν έργα προσαρμοσμένα στις τοπικές ανάγκες. (Πετράκος et al., 2016)

Η ανάγκη της Περιφερειακής Ανάπτυξης υπάρχει για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων. Οι περιφερειακές ανισότητες αναφέρονται στις διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των γεωγραφικών περιοχών σε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, εισοδήματος, υποδομών και πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες. Αυτές οι ανισότητες μπορεί να προκύπτουν από γεωγραφικούς, ιστορικούς, κοινωνικούς ή θεσμικούς παράγοντες και συχνά οδηγούν σε φαινόμενα όπως η ανεργία, η φτώχεια και η πληθυσμιακή συρρίκνωση σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. (Πετράκος et al., 2016).

Βασική στρατηγική για την αντιμετώπιση αυτών των ανισοτήτων βασίζεται στην έννοια της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, η οποία αποτελεί θεμελιώδη αρχή της περιφερειακής ανάπτυξης. Η κοινωνική και οικονομική συνοχή έχει ως στόχο την διασφάλιση μιας ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης σε όλες τις περιφέρειες, ώστε να μειωθούν οι κοινωνικές και οικονομικές αποκλίσεις. (Πετράκος et al., 2016)

Βασικό εργαλείο για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων είναι η εφαρμογή της περιφερειακής πολιτικής. Ως περιφερειακή πολιτική ορίζεται το σύνολο των στρατηγικών και δράσεων που εφαρμόζονται από τις κυβερνήσεις και τους υπερεθνικούς οργανισμούς (όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση) με σκοπό την ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αύξηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας των περιφερειών. (Μούσης, 2018)

Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για παράδειγμα, επικεντρώνεται στη χρηματοδότηση έργων μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής, με σκοπό τη στήριξη της επιχειρηματικότητας, την ενίσχυση των υποδομών, την προώθηση της καινοτομίας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. (Μούσης, 2018)

Κεφάλαιο 1: Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή – Θεωρητικό Πλαίσιο και Εφαρμογές

1.1. Έννοια της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής

1.1.1 Συνθήκες και νομοθεσία της ΕΕ

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αφήνει μία Ευρώπη χαμένη με κατεστραμμένες υποδομές, απώλεια εκατομμυρίων ανθρώπων και αποδυνάμωση εθνικών οικονομιών δημιουργώντας ένα κλίμα ανασφάλειας και αστάθειας. Παράλληλα χωρισμένη στα δύο, τη Δύση, υπό την επιρροή των Ηνωμένων Πολιτειών, και την Ανατολή, υπό τον έλεγχο της Σοβιετικής Ένωσης. Το κοινό όραμα που άφησε το τέλος του πολέμου, ήταν να μην υποστεί ποτέ ξανά ο κόσμος μία τέτοια καταστροφή, στρέφοντας το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινωνίας προς την διεθνή συνεργασία. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Αυτό συνέβη με την δημιουργία διακυβερνητικών τόσο διεθνών όσο και ευρωπαϊκών οργανισμών, με βασικό στόχο την διακυβερνητική συνεργασία. Ο όρος αυτός αφορά την συνεργασία ανάμεσα σε κυρίαρχα κράτη, δίχως να χάνουν την κυριαρχία τους, με βάση της συνεργασίας την ομοφωνία, δίχως να είναι μία δεσμευτική συνεργασία. (Παπαγιάννης, 2016)

Το 1948 ιδρύεται ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ), ο οποίος δώδεκα χρόνια μετά μετεξελίχθηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (ΟΟΣΑ), έχοντας ως στόχο την διαχείριση της αμερικανικής στήριξης προς την Ευρώπη. Η αρχική δημιουργία του συνδυάστηκε με το «Σχέδιο Μάρσαλ», το οποίο αφορά την εφαρμογή του αμερικανικού παρεμβατισμού στη Δυτική Ευρώπη. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Επίσης, το 1949 υπεγράφη το Βορειοατλαντικό σύμφωνο (Ν.ΑΤ.Ο), ενός αμιγώς στρατιωτικού οργανισμού και το 1973 με τη πρωτοβουλία της τότε Σοβιετικής Ένωσης

ιδρύθηκε ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη – ΟΑΣΕ, στον οποίο συμμετείχαν όχι μόνο ευρωπαϊκά κράτη αλλά και οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. (Παπαγιάννης, 2016)

Αναφορικά με τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, το 1947 με τη Συνθήκη των Βρυξελλών ιδρύθηκε η «Δυτική Ευρώπη», έχοντας ως στόχο την άμυνα των χωρών της Benelux (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) με την αγγλογαλλική συμμαχία έναντι της Γερμανίας. Η τελευταία το 1955 -έχοντας προηγηθεί η γαλλο-γερμανική συμφιλίωση το 1950- συμπεριλήφθηκε στην Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, η οποία διατήρησε κοινή στοχοθεσία με την Δυτική Ένωση του 1947. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Από το 1946 γίνεται λόγος για την ανάγκη δημιουργίας των «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης» από τον Winston Churchill. Αργότερα, το 1950 με την γαλλο-γερμανική συμφιλίωση, η οποία προτάθηκε από τον Γάλλο Υπουργό Εξωτερικών R. Schuman, με σχέδιο που επεξεργάστηκε ο Jean Monnet, ιδρύθηκε μία υπερεθνική αρχή, της οποίας οι αποφάσεις θα δεσμεύουν τα κράτη- μέλη, κάνοντας αναφορά για «υπερεθνική συνεργασία». (Παπαγιάννης, 2016)

Η πρόταση αυτή αφορούσε τη συνένωση των βιομηχανιών άνθρακα και χάλυβα και απευθύνθηκε προς όλα τα ευρωπαϊκά Κράτη. Το 1951 υπεγράφη η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) από έξι χώρες (Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) και τέθηκε σε ισχύ το 1952. Αυτή η πρωτοβουλία του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών R. Schuman δεν ήταν απλώς οικονομική, ήταν και βαθιά πολιτική, καθώς δημιουργούσε τις πρώτες βάσεις για μια ενωμένη Ευρώπη και ταυτόχρονα αποτέλεσε το πρώτο μεγάλο βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. (Παπαγιάννης, 2016)

Η επιτυχία της ΕΚΑΧ οδήγησε το 1957 στη Συνθήκη της Ρώμης, με την οποία ιδρύθηκαν οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες: η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας. Η ΕΟΚ είχε ως κύριο στόχο τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς, όπου τα κράτη-μέλη θα μπορούσαν να ανταλλάσσουν αγαθά, υπηρεσίες, κεφάλαια και εργατικό δυναμικό χωρίς εμπόδια. Αυτή η οικονομική συνεργασία όχι μόνο ενίσχυσε την ανάπτυξη, αλλά και έφερε τα κράτη της Ευρώπης πιο κοντά πολιτικά. (Παπαγιάννης, 2016)

Με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση με τρεις βασικούς πυλώνες, τον πυλώνα των Κοινοτήτων, ο πυλώνας της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας και τέλος τον πυλώνα των Εσωτερικών Υποθέσεων. Δημιουργήθηκε η Οικονομική και Νομισματική Ένωση και έγινε εισαγωγή του θεσμού της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας. (Παπαγιάννης, 2016)

Το 2007 υπογράφηκε μία νέα Συνθήκη στη Λισαβόνα, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2009, η οποία αποτέλεσε καθοριστικό βήμα στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, μετατρέποντας την Ευρωπαϊκή Ένωση σε έναν διακυβερνητικό υπερεθνικό οργανισμό. (Παπαγιάννης, 2016)

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, ήρθε ως απάντηση στην αποτυχία υιοθέτησης του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Αντί μιας πλήρους συνταγματικής μεταρρύθμισης, η Συνθήκη αυτή προχώρησε σε τροποποιήσεις των προηγούμενων συνθηκών, διατηρώντας τη νομική συνέχεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενισχύοντας τη θεσμική της λειτουργία. Ένα από τα σημαντικότερα σημεία της Συνθήκης της Λισαβόνας ήταν η καθιέρωση του νομικού όρου "Ευρωπαϊκή Ένωση", αντικαθιστώντας την προηγούμενη διάκριση μεταξύ Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ) και Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Με αυτόν τον τρόπο, η ΕΕ απέκτησε ενιαία νομική προσωπικότητα, επιτρέποντάς της να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες και να εκπροσωπείται ενιαία σε παγκόσμιο επίπεδο. (Παπαγιάννης, 2016)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πλέον αποτελεί έναν υπερεθνικό διακυβερνητικό οργανισμό, στον οποίο τα κράτη μέλη παραχωρούν εκτεταμένα την κυριαρχία τους, δημιουργώντας μία δεσμευτική σχέση ανάμεσα στην Ένωση και τα κράτη μέλη. (Παπαγιάννης, 2016)

Επομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ταυτόχρονα στοιχεία συνολικής οντότητας αλλά και ομάδας. Αυτό συμβαίνει, καθώς μέσα στα πλαίσια μίας ομάδας υπάρχει συνοχή, η οποία την ενοποιεί και αποτρέπει τη διάσπαση της. (Κρητικός, 2021)

Από τη γέννηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η ανάγκη για συνοχή υπήρξε καθοριστική. Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες, βγαίνοντας από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, έπρεπε να διασφαλίσουν ότι η ανάπτυξη και η ευημερία δεν θα ήταν προνόμιο λίγων, αλλά κτήμα όλων. Έτσι, η οικονομική και κοινωνική συνοχή δεν υπήρξε απλώς μια πολιτική επιλογή, αλλά μια αναγκαία προϋπόθεση για την οικοδόμηση μιας ενωμένης Ευρώπης, ικανής να αντέξει τις προκλήσεις και να διατηρήσει τη σταθερότητά της.

1.1.2. Ορισμός και Στόχοι της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής

Όπως είδαμε παραπάνω, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ έγινε η πρώτη αναφορά στον όρο «Ευρωπαϊκή Ένωση». Ωστόσο, η έννοια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής είχε ήδη τεθεί ως στόχος στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο τον Φεβρουάριο του 1986 και τέθηκε σε ισχύ το 1987. Δεν φέρει τον τίτλο της Συνθήκης λόγω αντίθεσης ορισμένων κρατών – μελών. Εντάσσει την έννοια της εσωτερικής αγοράς, με την σύνταξη μίας Λευκή Βίβλου από τον Βρετανό επίτροπο λόρδο Κόφιλντ. (Κρητικός, 2021)

Η πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως την ξέρουμε σήμερα, άρχισε να διαμορφώνεται τη δεκαετία του 1980. Μέχρι τότε, η Ε.Ε. δεν είχε μια συγκροτημένη πολιτική για τη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της. Ωστόσο, καθώς η Ένωση επεκτεινόταν και το οικονομικό χάσμα μεταξύ φτωχότερων και πλουσιότερων περιοχών μεγάλωνε, έγινε σαφές ότι χρειαζόταν ένα ισχυρό εργαλείο για την υποστήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Για αυτό τον λόγο, το 1985 προστέθηκε στις ευρωπαϊκές συνθήκες ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, δηλαδή η προσπάθεια να μειωθούν οι διαφορές στην ανάπτυξη μεταξύ των κρατών και των περιφερειών της Ε.Ε. (Ανδρέου, 2019)

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη αποτέλεσε το πρώτο βήμα για την καθιέρωση της συνοχής ως θεμελιώδους αρχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με έμφαση στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων και των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών των κρατών-μελών. Αναγνώρισε την ανάγκη για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και εισήγαγε τις πρώτες αναφορές σχετικά με την αναδιανομή των πόρων για την υποστήριξη των ασθενέστερων περιοχών. Ειδικότερα, τα άρθρα 130Α και 130Γ της καθόρισαν τις πολιτικές για την οικονομική, κοινωνική και περιφερειακή συνοχή. Σύμφωνα με το άρθρο 130Α, η κοινή πολιτική συνοχής θα πρέπει να προάγει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και να βοηθήσει στη μείωση των ανισοτήτων των διαφόρων περιοχών. Το άρθρο 130Γ συμπληρώνει ότι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) συμβάλλει για τη μείωση των ανισοτήτων. (Κρητικός, 2021)

Το 1988 έγινε η πρώτη μεγάλη μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής. Μέχρι τότε, η Ευρωπαϊκή Ένωση διέθετε κάποια ταμεία στήριξης, αλλά δεν υπήρχε ένας ενιαίος τρόπος λειτουργίας τους. Με τη μεταρρύθμιση αυτή, τα Ταμεία Συνοχής οργανώθηκαν καλύτερα, αυξήθηκε η χρηματοδότησή τους και δημιουργήθηκε ένα σύστημα προγραμματισμού για το πού και πώς θα επενδύονται τα χρήματα. Ο νέος σχεδιασμός βασίστηκε σε τέσσερις βασικές αρχές, την συγκέντρωση πόρων σε συγκεκριμένους στόχους, ώστε τα χρήματα να κατευθύνονται εκεί που υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη. Την εταιρική σχέση, που σημαίνει ότι τα κράτη-μέλη και η Ε.Ε. συνεργάζονται στενά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων. Τον Πολυετή προγραμματισμό, ώστε να υπάρχει σταθερότητα και διάρκεια στη χρηματοδότηση και την προσθετικότητα, δηλαδή οι ευρωπαϊκοί πόροι δεν αντικαθιστούν τις εθνικές επενδύσεις, αλλά έρχονται να τις συμπληρώσουν. (Ανδρέου, 2019)

Για να λειτουργήσει σωστά η πολιτική συνοχής, δημιουργήθηκε ένα τριφασικό σύστημα προγραμματισμού. Πρώτα, κάθε χώρα κατέθετε ένα αναπτυξιακό σχέδιο με τις ανάγκες της.

Στη συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέγραφε με τη χώρα ένα χρηματοδοτικό συμβόλαιο (τα γνωστά Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης – ΚΠΣ), στο οποίο καθορίζονταν τα έργα που θα χρηματοδοτούνταν. Τέλος, τα έργα υλοποιούνταν μέσα από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, με συνεχή παρακολούθηση και έλεγχο από την Ε.Ε. και τις εθνικές αρχές. (Ανδρέου, 2019)

Κατά τη δεκαετία του 1990, η πολιτική συνοχής επεκτάθηκε και βελτιώθηκε. Το 1992 δημιουργήθηκε το Ταμείο Συνοχής, που στόχευε στη χρηματοδότηση μεγάλων έργων υποδομής (όπως δρόμοι και περιβαλλοντικά έργα) στις φτωχότερες χώρες. Παράλληλα, οι πόροι που διατίθεντο για τη συνοχή αυξήθηκαν σημαντικά, ειδικά την περίοδο 1994-1999. Ωστόσο, καθώς η Ε.Ε. διευρυνόταν και προσχωρούσαν νέες χώρες με χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης, η ανάγκη για χρηματοδότηση αυξανόταν. (Ανδρέου, 2019)

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (2007), η συνοχή απέκτησε και εδαφική διάσταση, δηλαδή δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στη **συνεργασία** μεταξύ περιφερειών και κρατών. Ταυτόχρονα, η πολιτική συνοχής άρχισε να συνδέεται με τη στρατηγική ανάπτυξης της Ε.Ε., γνωστή ως "Ευρώπη 2020", η οποία εστίαζε στην καινοτομία, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. (Ανδρέου, 2019)

Μία από τις σημαντικότερες αλλαγές αυτής της περιόδου ήταν η ανακατανομή των πόρων. Μέχρι το 2000, οι περισσότερες χρηματοδοτήσεις κατευθύνονταν στις "παλιές" χώρες συνοχής, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία. Από το 2007 και μετά, το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων άρχισε να πηγαίνει στις νέες χώρες-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Ρουμανία). (Ανδρέου, 2019)

Την περίοδο 2014-2020, η πολιτική συνοχής άλλαξε ακόμη περισσότερο. Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες καταργήθηκαν, τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) αντικαταστάθηκαν από τις Εταιρικές Συμφωνίες, ενώ τέθηκαν πιο αυστηροί κανόνες για το πού θα διοχετεύονται οι πόροι. Επιπλέον, η Ε.Ε. επέβαλε μακροοικονομικούς όρους στις χώρες που λάμβαναν κονδύλια, δηλαδή οι χρηματοδοτήσεις εξαρτιόνταν από το αν η χώρα ακολουθούσε τις δημοσιονομικές πολιτικές της Ε.Ε. (Ανδρέου, 2019)

Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μια στρατηγική που στοχεύει στη μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών και στην ενίσχυση της συνοχής στην ΕΕ. Χρηματοδοτείται κυρίως από τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

1.1.3. Περιφερειακή Πολιτική

Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί βασικό πυλώνα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, καθώς στοχεύει στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών και στη διασφάλιση ισόρροπης ανάπτυξης σε όλη την Ευρώπη. Οι αποκλίσεις μεταξύ των περιοχών σε όρους ανάπτυξης, εισοδήματος και απασχόλησης αποτελούν κρίσιμα ζητήματα που προσπαθεί να αντιμετωπίσει η Ένωση μέσω στοχευμένων πολιτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων. (Μούσης, 2018)

Οι διαρθρωτικές ανισότητες που παρατηρούνται καθιστούν την ύπαρξη περιφερειακής πολιτικής απαραίτητη. Ορισμένες περιφέρειες αντιμετωπίζουν προκλήσεις όπως η χαμηλή βιομηχανική δραστηριότητα, η απομόνωση, η ανεργία και η φθίνουσα πληθυσμιακή ανάπτυξη. Χωρίς κατάλληλες παρεμβάσεις, αυτές οι ανισότητες ενδέχεται να επιδεινωθούν, θέτοντας σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η περιφερειακή πολιτική λειτουργεί ως μηχανισμός εξισορρόπησης, επιτρέποντας στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους και να ενσωματωθούν δυναμικότερα στην ενιαία αγορά. (Μούσης, 2018)

Η διεύρυνση της Ένωσης με την προσθήκη χωρών είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του μέσου ΑΕΠ ανά κεφαλή της Ένωσης. Για τον λόγο αυτό χρειάστηκε να δημιουργηθεί μία κοινή ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων (NUTS), έτσι ώστε να υπάρχει ένας προσδιορισμός των περιφερειών και περιοχών προτεραιότητας σε επίπεδο Ένωσης. (Μούσης, 2018)

Το σύστημα NUTS χωρίζεται σε τρία βασικά επίπεδα, που καθορίζονται με βάση τον πληθυσμό κάθε περιοχής, NUTS 1: Μεγάλες γεωγραφικές ενότητες, όπως ολόκληρες χώρες ή μεγάλες περιφέρειες (π.χ. η Βόρεια, Κεντρική και Νότια Ιταλία). Στη συνέχεια το NUTS 2: Μεσαίου μεγέθους περιφέρειες, οι οποίες είναι οι βασικές μονάδες σχεδιασμού και κατανομής των διαρθρωτικών πόρων (π.χ. οι ελληνικές περιφέρειες, όπως η Αττική, η Θεσσαλία). Τέλος

το NUTS 3: Μικρότερες διοικητικές περιοχές, όπως νομοί ή επαρχίες (π.χ. οι ελληνικές περιφερειακές ενότητες, όπως η Π.Ε. Λάρισας). (Μούσης, 2018)

Το σύστημα NUTS είναι απαραίτητο για τη σωστή κατανομή των ευρωπαϊκών πόρων, καθώς οι χρηματοδοτήσεις των διαρθρωτικών ταμείων στηρίζονται στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των περιφερειών, όπως αυτές καταγράφονται στα δεδομένα του NUTS. Για παράδειγμα, οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (NUTS 2 με ΑΕΠ κάτω του 75% του μέσου όρου της ΕΕ) λαμβάνουν αυξημένες ενισχύσεις, ενώ οι περισσότερο ανεπτυγμένες λαμβάνουν μικρότερη οικονομική στήριξη. (Μούσης, 2018)

Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ παρέχει οικονομικές ενισχύσεις σε διάφορες κατηγορίες περιφερειών, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής τους. Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της ΕΕ, οι περιφέρειες διακρίνονται σε:

1. Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες: Είναι εκείνες των οποίων το ΑΕΠ ανά κάτοικο είναι κάτω από το 75% του μέσου όρου της ΕΕ. Αυτές λαμβάνουν τις μεγαλύτερες ενισχύσεις.
2. Περιφέρειες σε μετάβαση: Είναι οι περιφέρειες με ΑΕΠ μεταξύ 75% και 90% του μέσου όρου της ΕΕ και λαμβάνουν μέτρια οικονομική στήριξη.
3. Περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες: Έχουν ΑΕΠ άνω του 90% του μέσου όρου της ΕΕ και λαμβάνουν περιορισμένες ενισχύσεις, κυρίως για την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας.

Η κατανομή των ενισχύσεων γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, οι κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει κάθε περιοχή. (Μούσης, 2018)

1.2. Χρηματοδοτικά Εργαλεία για την Κοινωνική και Οικονομική Συνοχή

1.2.1. Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν θεσμοθετημένα μέσα δράσης, τα οποία θεμελιώνονται τόσο στο πρωτογενές όσο και στο δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο. Χρηματοδοτούν δράσεις και συντονίζουν οικονομικές πολιτικές, με στόχο την επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Ο ρόλος και η λειτουργία των Ταμείων καθορίζονται από τις Συνθήκες της Ε.Ε. και δεν μπορούν να τροποποιηθούν ή να περιοριστούν από το δευτερογενές δίκαιο. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 1060/2021, που ισχύει για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, τα κύρια Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία είναι: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ), το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (ΤΑΜΕ), το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας (ΤΕΑ), το Μέσο Χρηματοδοτικής Στήριξης της Διαχείρισης των Συνόρων και της Πολιτικής Θεωρήσεων (ΜΔΣΘ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Τα Ταμεία αυτά χρηματοδοτούν διάφορες δράσεις και προγράμματα αναφορικά με διάφορους τομείς, όπως τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, τη διαρθρωτική αναπροσαρμογή περιοχών με αναπτυξιακή υστέρηση και τη μετατροπή βιομηχανικών περιοχών. Επιπλέον, συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη, την ενίσχυση της απασχόλησης, την περιβαλλοντική προστασία και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Μέσα από τη δίκαιη αναδιανομή πόρων από πλουσιότερες προς φτωχότερες περιοχές, τα Ταμεία αποτελούν βασικό εργαλείο της Ε.Ε. για την επίτευξη της πολιτικής συνοχής. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Η πολιτική συνοχής περιλαμβάνει όλες τις προσπάθειες για τη μείωση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, ενώ η περιφερειακή πολιτική εστιάζει στα μέσα και τις διαδικασίες για την επίτευξη του στόχου αυτού. Η ενιαία εφαρμογή των κανόνων από τα κράτη-μέλη είναι απαραίτητη, ώστε να διασφαλίζεται η ομοιομορφία και η αποτελεσματικότητα των δράσεων, σε πλήρη συμβατότητα με την έννοια της κοινής αγοράς και τους περιορισμούς περί κρατικών ενισχύσεων. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Η λειτουργία των Ταμείων ρυθμίζεται μέσω Κανονισμών που εκδίδονται με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Οι Κανονισμοί αυτοί επιλέγονται ως νομικό μέσο επειδή έχουν άμεση, δεσμευτική και γενική ισχύ, διασφαλίζοντας την ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων, τη σωστή δημοσιονομική διαχείριση μεγάλων κονδυλίων και την επίτευξη συγκεκριμένων οικονομικών στόχων. Ο εθνικός νομοθέτης έχει περιορισμένο ρόλο, αφού η θέσπιση ειδικών εθνικών κανόνων που θα αλλοιώνουν την ενιαία εφαρμογή απαγορεύεται. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι κεντρικός, καθώς συμμετέχει θεσμικά στην έκδοση Κανονισμών και παρακολουθεί την πρόοδο υλοποίησης της πολιτικής συνοχής. Υποβάλλει ανά τριετία εκθέσεις που περιγράφουν την πρόοδο και προτείνουν βελτιώσεις ή νέες δράσεις, εάν απαιτείται. Έτσι, διασφαλίζεται η διαφάνεια και η αποτελεσματικότητα των δράσεων της Ε.Ε. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Συμπερασματικά, τα Διαρθρωτικά Ταμεία αποτελούν βασικό εργαλείο της Ε.Ε. για την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Μέσω της ομοιόμορφης και ενιαίας εφαρμογής τους, συμβάλλουν στη μείωση των ανισοτήτων και στη συνολική ανάπτυξη και ευημερία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.2.2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με την υλοποίηση των διατάξεων της Συνθήκης της Ρώμης (1957) ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το οποίο είχε θεσπιστεί στην Συνθήκη, έχοντας ως βασικό στόχο τη βελτίωση των επαγγελματικών ευκαιριών και την αύξηση της γεωγραφικής και επαγγελματικής κινητικότητας των εργαζομένων εντός της Κοινότητας. (Κρητικός, 2021)

Το Ταμείο λειτουργεί ως βασικός πυλώνας για την επίτευξη των στόχων της Ε.Ε. σχετικά με την κοινωνική πρόοδο συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας ανθεκτικής και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας. Έχει σχεδιαστεί για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, την καταπολέμηση της φτώχειας και την προώθηση της απασχόλησης. Ενσωματώνοντας διάφορα προηγούμενα ταμεία, το ΕΚΤ+ επικεντρώνεται στη στήριξη ευάλωτων ομάδων, στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των πολιτών και στην προώθηση ίσων ευκαιριών στην αγορά εργασίας. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+))

Για την περίοδο 2021-2027, το ΕΚΤ δίνει έμφαση σε δράσεις που βελτιώνουν την εκπαίδευση, ενισχύουν την κοινωνική ένταξη και προάγουν τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας. Επιπλέον, υποστηρίζει μέτρα που στοχεύουν στη μείωση της ανεργίας, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων, και στην ενίσχυση της δια βίου μάθησης. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+))

1.2.3. Ταμείο Συνοχής

Ένα από τα βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το Ταμείο Συνοχής, το οποίο δημιουργήθηκε με στόχο να ενισχύσει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή μεταξύ των κρατών-μελών. Το Ταμείο Συνοχής αποτέλεσε δημιούργημα της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1992) και ήταν μία από τις μεγάλες καινοτομίες που εισήγαγε η Συνθήκη για τη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην τότε Ευρωπαϊκή Ένωση. (Κρητικός, 2021)

Απευθύνεται σε χώρες της Ε.Ε. των οποίων το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (ΑΕΕ) είναι κάτω από το 90% του μέσου όρου της Ε.Ε., προκειμένου να μειωθούν οι ανισότητες και να ενισχυθεί η σύνδεση με τις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες. Για την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο (2021-2027), το Ταμείο Συνοχής καλύπτει μεταξύ άλλων κράτη-μέλη όπως η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Πορτογαλία και η Σλοβακία. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ταμείο Συνοχής)

Το Ταμείο επικεντρώνεται στη χρηματοδότηση έργων που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διαχείριση υποδομών. Στοχεύει στη βελτίωση της περιβαλλοντικής προστασίας, στη στήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στη διαχείριση των υδάτινων πόρων, καθώς και στην ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, όπως οι αυτοκινητόδρομοι και οι σιδηρόδρομοι. Μέσω αυτών των έργων, το Ταμείο Συνοχής προωθεί τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη και τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων, συμβάλλοντας παράλληλα στη μείωση των ανισοτήτων και την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ταμείο Συνοχής)

1.2.4. ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) και Στόχοι

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) αποτελεί έναν από τους βασικούς χρηματοδοτικούς μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με κύριο σκοπό τη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών και την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Η έγκριση για την δημιουργία του έγινε το 1974 από τους τότε αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων. (Κρητικός, 2021)

Σήμερα, στοχεύει στη στήριξη των περιοχών που αντιμετωπίζουν οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες, προωθώντας την ανταγωνιστικότητα, την καινοτομία και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Παράλληλα, συμβάλλει στη βελτίωση των υποδομών και στη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ))

Κατά την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, το ΕΤΠΑ επικεντρώνεται στην προώθηση της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης, στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και στη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ). Χρηματοδοτεί έργα που σχετίζονται με την έρευνα, την καινοτομία, την ενεργειακή αποδοτικότητα και τη μετάβαση σε οικονομίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Το Ταμείο παρέχει ουσιαστική στήριξη στις περιφέρειες της Ε.Ε., διασφαλίζοντας ότι η ανάπτυξη και η πρόοδος μοιράζονται ισότιμα και δίκαια σε ολόκληρη την Ένωση. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ))

1.2.5. Συμπερασματικά

Συμπερασματικά, Το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) αποτελούν τρία βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία εξυπηρετούν διαφορετικές, αλλά αλληλένδετες αποστολές.

Το Ταμείο Συνοχής εστιάζει στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών μέσω επενδύσεων σε μεγάλες υποδομές και έργα περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ επικεντρώνεται στη στήριξη των ανθρώπων, επενδύοντας στην εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και την αντιμετώπιση της ανεργίας. Αντίστοιχα, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης δίνει προτεραιότητα στη στήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης, χρηματοδοτώντας δράσεις που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα, την καινοτομία και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Η διαφορά τους έγκειται στα πεδία δράσης και τους στόχους που εξυπηρετούν. Ενώ το Ταμείο Συνοχής επικεντρώνεται σε στρατηγικές υποδομές που προωθούν τη σύγκλιση μεταξύ των κρατών-μελών, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης στοχεύει στη βελτίωση των συνθηκών ανάπτυξης σε περιφέρειες που υστερούν, με έμφαση στην καινοτομία και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ επικεντρώνεται περισσότερο στις κοινωνικές πτυχές, όπως η ενδυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Όλα μαζί, λειτουργούν συνδυαστικά για την επίτευξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργώντας μια πιο ισότιμη και βιώσιμη Ευρώπη.

Παρόλο που τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης και οικονομικής σύγκλισης, η

αποτελεσματικότητάς τους στην Ελλάδα αναδεικνύει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις.

Από τη μία πλευρά, οι χρηματοδοτήσεις μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων έχουν συμβάλει στη δημιουργία υποδομών, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και στην αύξηση της απασχόλησης. Οι οικονομικές μελέτες δείχνουν ότι τα Ταμεία αυτά έχουν ενισχύσει το ελληνικό ΑΕΠ και έχουν συμβάλει στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Μελέτες δείχνουν ότι την περίοδο 1994-1999 δημιουργήθηκαν 390.000 θέσεις εργασίας, ενώ η χρηματοδότηση στήριξε καινοτόμες δράσεις και προγράμματα κατάρτισης. (Λιαργκόβας & Χουλιάρας, 2016)

Από την άλλη, η εμπειρία της Ελλάδας αποκαλύπτει σοβαρές **αδυναμίες** στην απορρόφηση και αξιοποίηση των κοινοτικών κονδυλίων. Η γραφειοκρατία, η διαφθορά και η πελατειακή διαχείριση των πόρων συχνά υπονόμισαν την αποδοτικότητα των προγραμμάτων. Επιπλέον, η εξάρτηση από ευρωπαϊκά κονδύλια δημιούργησε ένα μοντέλο ανάπτυξης που βασίζεται περισσότερο στη χρηματοδοτική στήριξη παρά στην εσωτερική παραγωγική αναδιάρθρωση. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Καταπολέμηση της Απάτης (OLAF) έχει εντοπίσει περιπτώσεις κακοδιαχείρισης, ενώ σημαντικά κονδύλια σπαταλήθηκαν σε χαμηλής χρησιμότητας δράσεις ή έργα που δεν ολοκληρώθηκαν. (Λιαργκόβας & Χουλιάρας, 2016)

Η επιτυχία των Διαρθρωτικών Ταμείων εξαρτάται από τη θεσμική ποιότητα της χώρας που τα λαμβάνει. Στην ελληνική περίπτωση, η έλλειψη αποτελεσματικών **θεσμών** και μακροπρόθεσμης **στρατηγικής** συχνά περιόρισε τις αναπτυξιακές δυνατότητες αυτών των πόρων. Υπάρχουν παραλληλισμοί με τη διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια, όπου η έλλειψη θεσμικής ικανότητας έχει οδηγήσει σε μειωμένη αποτελεσματικότητα των επενδύσεων. (Λιαργκόβας & Χουλιάρας, 2016)

1.3. Προγράμματα Κοινωνικής και Οικονομικής Συνοχής

1.3.1. Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα αποτέλεσαν μία από τις πρώτες στοχευμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες-μέλη της. Ήταν ένα πρωτοποριακό εγχείρημα για την εποχή, καθώς έθεσαν τις βάσεις για την ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική και τη μετέπειτα διαμόρφωση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.

Έπειτα από την υποβολή ελληνικού μνημονίου και την διεύρυνση που θα γινόταν με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, η Επιτροπή από το 1980 προετοιμάζε μία στρατηγική, η οποία θα έφερνε λύση στο μεσογειακό πρόβλημα. Η πρώτη ανακοίνωση της επιτροπής πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 1983 και τον Μάρτιο του ίδιου έτους ακολούθησε η πρώτη πρόταση κανονισμού των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων, η οποία παρόλο που ήταν φιλόδοξη έμοιαζε τεχνικά αδύναμη. (Κρητικός, 2021)

Η πρόταση από το Συμβούλιο ήταν επιφυλακτική με αποτέλεσμα τον Σεπτέμβριο του 1983 να υποβληθεί μία αναθεωρημένη πρόταση του κανονισμού και στο τέλος του έτους η ελληνική προεδρία προσπάθησε για την επίτευξη μίας συμφωνίας, χωρίς ιδιαίτερο αποτέλεσμα. (Κρητικός, 2021)

Πριν από τη ψήφιση του σχετικού κανονισμού και στην ανάγκη ελέγχου των νέων καινοτομιών που θα υλοποιούνταν με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, η Επιτροπή αποφάσισε να κάνει ένα τεστ, τα pilot projects το 1984 και 1985 ως τις πρότυπες προπαρασκευαστικές ενέργειες των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων. Ανάμεσα στις περιοχές που επιλέχθηκαν στην Ελλάδα ήταν η Ευρυτανία, η Λέσβος, η περιοχή των Πρεσπών και η περιοχή Ζαγορίου στην Ήπειρο. Έπειτα από την ολοκλήρωση αυτών των

projects αναδείχθηκαν πολλά προβλήματα, τα οποία ακόμη και σήμερα δυσκολεύουν την υλοποίηση του ΕΣΠΑ. (Κρητικός, 2021)

Η Επιτροπή υπέβαλε και νέα αναθεωρημένη πρόταση του κανονισμού το 1984, δίχως όμως να πείσει το Συμβούλιο. Σε συνέχεια, σε διαπραγμάτευση του Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 1984 στο Δουβλίνο, ο Έλληνας πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου δήλωσε ότι δε θα συναινέσει η χώρα για την ένταξη της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, αν δεν υιοθετηθούν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα. (Κρητικός, 2021)

Επομένως, τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα συμφωνήθηκαν το 1985, μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ελλάδας και των ευρωπαϊών εταίρων της, έτσι ώστε η Ελλάδα, η Ιταλία και η Γαλλία να συναινέσουν για την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας και για την υιοθέτηση μέτρων στήριξης προς αυτές. Στόχος τους, ήταν η παροχή πρόσθετων πόρων και η υλοποίηση διαρθρωτικών αλλαγών. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα έφεραν την ανάγκη για την επίλυση των περιφερειακών ανισοτήτων στο προσκήνιο, έτσι ώστε να μπορέσει να επιτευχθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, φέρνοντας την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986. (Κρητικός, 2021)

1.3.2. Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης

Η υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και η ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, ανέδειξαν την ανάγκη επίτευξης της Συνοχής. Έτσι, με έκθεση που δημοσίευσε η Επιτροπή το 1987 για παρεμβάσεις της Κοινότητας στοχεύοντας στην αύξηση των διαθρωτικών παρεμβάσεων, οδήγησαν σε μία μεταρρυθμιστική γραμμή για την ενίσχυση των αναδιανεμητικών δράσεων, έχοντας ως στόχο τον διπλασιασμό των πόρων για την περιφερειακή πολιτική από το 1988 έως το 1992. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Επομένως, το 1ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης καλύπτει την περίοδο 1988-1992 και αποτέλεσε το πρώτο μεγάλο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο χρηματοδοτήθηκε κυρίως από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία, για τη στήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών και χωρών-μελών, με σκοπό την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.

Εν συνεχεία το 1992 με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ορίστηκε ένα σχέδιο ολοκλήρωσης για την Ο.Ν.Ε, και στα πλαίσια στήριξης των χωρών-μελών του Νότου, ιδρύεται το Ταμείο Συνοχής. Στα πλαίσια αυτά η Επιτροπή παρουσίασε νέες προτάσεις για την επόμενη προγραμματική περίοδο και τον Δεκέμβριο του 1992, το 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης καλύπτοντας την περίοδο 1993 με 1999. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Ήδη από το 1995 είχε ζητηθεί από την Επιτροπή να καταθέσει τις νέες προτάσεις της στο Συμβούλιο. Το 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης καλύπτει την περίοδο 2000-2006 και ήταν το τελευταίο μεγάλο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

1.3.3. Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς και Ευρώπη 2020

Το κύριο εργαλείο για τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων στα κράτη-μέλη ήταν το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ). Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς διαδέχθηκε το ΚΠΣ και αντιπροσωπεύει μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση στην περιφερειακή ανάπτυξη, με έμφαση στη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Κάθε προγραμματική περίοδος του ΕΣΠΑ περιλαμβάνει συγκεκριμένα επιχειρησιακά προγράμματα που ανταποκρίνονται στις εθνικές και περιφερειακές ανάγκες. Η πρώτη προγραμματική περίοδος ήταν το 2007-2013, με την οποία η Ένωση εστίασε στην άμβλυνση των ανισοτήτων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε όλες τις περιφέρειες, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη, τη βιωσιμότητα και την κοινωνική ένταξη.

Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, η περιφερειακή πολιτική της Ελλάδας αναμορφώθηκε σημαντικά, εναρμονιζόμενη με τις επιταγές της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Ο βασικός στόχος αυτής της στρατηγικής ήταν η μετάβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια παγκοσμίως ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στη γνώση, επιδιώκοντας παράλληλα βιώσιμη ανάπτυξη, αύξηση της απασχόλησης και κοινωνική συνοχή. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Η περίοδος του ΕΣΠΑ 2007-2013 συνδέεται άμεσα με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 15 σε 27 κράτη μέλη, γεγονός που δημιούργησε νέες προκλήσεις και ευκαιρίες για την πολιτική συνοχής της Ένωσης. Η αύξηση του αριθμού των κρατών μελών αύξησε τις ανάγκες και τις προτεραιότητες των διαφορετικών περιοχών, με αποτέλεσμα την ανάγκη για νέους Κοινοτικούς Στρατηγικούς Προσανατολισμούς, οι οποίοι αποτέλεσαν την βάση για τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Η προγραμματική περίοδος 2007-2013 στόχευσε στην ενίσχυση της σύγκλισης μεταξύ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών της ΕΕ και των πιο προηγμένων. Οι τρεις βασικοί στόχοι ήταν η **Σύγκλιση**, που αποσκοπούσε στην ενίσχυση των περιφερειών με χαμηλό ΑΕΠ, η

Περιφερειακή **Ανταγωνιστικότητα** και Απασχόληση, η οποία στήριξε τις περιφέρειες που δεν εντάσσονταν στον πρώτο στόχο αλλά είχαν ανάγκη από αναπτυξιακές παρεμβάσεις, και η Ευρωπαϊκή Εδαφική **Συνεργασία**, που προωθούσε τη διασυνοριακή και διακρατική συνεργασία. Μέσα από την αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο, την καινοτομία και τις υποδομές, η περίοδος αυτή σηματοδότησε τη μετάβαση προς μια πιο ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Κατά τη περίοδο αυτή οργανώθηκε η κατανομή των κοινοτικών και εθνικών πόρων. Η χρηματοδότηση κατευθύνθηκε σε μια σειρά από Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα που κάλυπταν κρίσιμους τομείς, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η ενίσχυση των υποδομών, η ανταγωνιστικότητα, ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η εκπαίδευση και η αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης. Παράλληλα, προβλέφθηκε ένα αποθεματικό για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων αναγκών και μια δομή τεχνικής υποστήριξης για την εφαρμογή των προγραμμάτων. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Για την καλύτερη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και τη βελτίωση του περιφερειακού σχεδιασμού, η χώρα χωρίστηκε σε πέντε Χωρικές Ενότητες, οι οποίες αντιστοιχούσαν στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ). Αυτές ήταν:

- Μακεδονία-Θράκη,
- Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος και Ιόνια Νησιά,
- Κρήτη και Νήσοι Αιγαίου,
- Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα και Ήπειρος,
- Αττική.

Η διαμόρφωση αυτών των ενοτήτων βασίστηκε σε αναπτυξιακά κριτήρια, λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική συνοχή, τα πληθυσμιακά και οικονομικά δεδομένα, καθώς και τις ανάγκες κάθε περιοχής. Κύριος στόχος ήταν η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και η διάχυση των αναπτυξιακών οφελών από τις πιο δυναμικές περιοχές προς τις λιγότερο

ανεπτυγμένες. Επίσης, ενισχύθηκε η συνολική ανάπτυξη της χώρας, με την οικονομική και κοινωνική σύγκλιση μεταξύ των περιοχών. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Πολλές κριτικές ασκήθηκαν στην εφαρμογή του πρώτου ΕΣΠΑ (2007-2013) στην Ελλάδα, καθώς η απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων αντιμετώπισε σημαντικές **προκλήσεις**. Βασικά προβλήματα που εντοπίστηκαν περιλάμβαναν τη γραφειοκρατία και διοικητικές αδυναμίες, οι οποίες επιβράδυναν την εκτέλεση των προγραμμάτων. Η σύσταση υποστηρικτικών μηχανισμών είχε ως στόχο να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα, παρέχοντας τεχνική βοήθεια και ενισχύοντας τη διαχειριστική ικανότητα των ελληνικών αρχών. Επιπλέον, συγκεκριμένα προγράμματα, όπως το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας 2007-2013», συνέβαλαν στη βελτίωση των υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών, παρά τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν κατά την υλοποίησή τους. (Ανδρέου & Παπαδάκης, 2012)

Η δεύτερη προγραμματική περίοδος ήταν το 2014-2020, η οποία επηρεάστηκε από το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» και αποτέλεσε το κύριο επενδυτικό εργαλείο του προγράμματος. Χαρακτηρίστηκε από την ανάγκη για οικονομική ανάκαμψη μετά την κρίση και διέθεσε 325 δις ευρώ για επενδύσεις. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Η προγραμματική περίοδος 2014-2020 βασίστηκε σε τρεις κεντρικούς άξονες: την Έξυπνη Ανάπτυξη, που επικεντρώθηκε στην καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο, τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία προώθησε τη μετάβαση προς μια "πράσινη" οικονομία με έμφαση στην ενεργειακή αποδοτικότητα και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, και την Ανάπτυξη χωρίς Αποκλεισμούς, που εστίασε στη μείωση της ανεργίας και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Το χρηματοδοτικό πλαίσιο της περιόδου αυτής διαμορφώθηκε μέσω του «Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης» (ΕΣΠΑ 2014-2020), το οποίο διατήρησε την ονομασία του προηγούμενου προγραμματικού κύκλου, εξασφαλίζοντας έτσι τη συνέχεια και αποφεύγοντας τυχόν διοικητικές συγχύσεις. Μία από τις βασικές καινοτομίες αυτής της

περιόδου αφορούσε την ταξινόμηση των ευρωπαϊκών περιφερειών σε τρεις κατηγορίες, βάσει του κατά κεφαλήν ΑΕΠ: λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με ΑΕΠ κάτω από το 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, περιφέρειες σε μετάβαση, όπου το ΑΕΠ κυμαινόταν μεταξύ 75% και 90% του μέσου όρου της ΕΕ, και περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με ΑΕΠ άνω του 90%. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε φιλόδοξους στόχους, όπως η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης στο 75%, η επένδυση του 3% του ΑΕΠ της ΕΕ στην έρευνα και ανάπτυξη και η μείωση του αριθμού των ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας κατά 20 εκατομμύρια. Η περίοδος αυτή επιχείρησε να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των κρατών-μελών απέναντι σε κρίσεις, αξιοποιώντας τις επενδύσεις σε τομείς αιχμής. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Η στρατηγική Ευρώπη 2020 ήταν η βασική αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2010-2020, που είχε στόχο να καθοδηγήσει την οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης. (Κρητικός, 2021)

Επιπλέον, η νέα δομή των επιχειρησιακών προγραμμάτων προέβλεπε τη διατήρηση των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ), όπως ίσχυε στο παρελθόν, ενώ ο αριθμός των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΤΕΠ) μειώθηκε σε τέσσερα, διευκολύνοντας έτσι τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών τομέων ανάπτυξης. Παράλληλα, αυξήθηκε η χρήση πολυταμειακών ΠΕΠ, επιτρέποντας τη συγχρηματοδότηση από διάφορα ευρωπαϊκά ταμεία, και όχι αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). (Πετράκος et al., 2016)

Η γενικότερη προσέγγιση της περιόδου 2014-2020 έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στις χωρικά στοχευμένες αναπτυξιακές πολιτικές, με έμφαση στην καινοτομία και τη διαφοροποίηση. Ο απώτερος στόχος ήταν η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών και η βελτίωση της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαμορφώνοντας έτσι ένα πιο δυναμικό και ανθεκτικό οικονομικό περιβάλλον. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Η τρέχουσα προγραμματική περίοδος 2021-2027 βασίζεται στους στρατηγικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έμφαση στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και στην ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Εστιάζει στην προώθηση ενός πιο ανταγωνιστικού και βιώσιμου οικονομικού μοντέλου. Οι κύριες προτεραιότητες περιλαμβάνουν την **καινοτομία** και τον **ψηφιακό μετασχηματισμό**, τη μετάβαση σε μια **πράσινη** και ανθεκτική οικονομία, την ενίσχυση της **συνδεσιμότητας** μέσω υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών, την ενίσχυση της κοινωνικής **συνοχής** και της απασχόλησης και τη στήριξη των τοπικών κοινοτήτων για ισόρροπη ανάπτυξη. Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, η περίοδος αυτή βασίζεται σε ένα ευρύ φάσμα χρηματοδοτικών μέσων, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), το Ταμείο Συνοχής και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συνεργασία μεταξύ εθνικών και περιφερειακών αρχών μέσω της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Επιπλέον, εστιάζει σε πέντε βασικούς **στρατηγικούς στόχους** που αλληλοσυμπληρώνονται για να εξασφαλίσουν την ισόρροπη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Προβλέπει μια πιο ανταγωνιστική και έξυπνη Ευρώπη μέσω της προώθησης της καινοτομίας, της έρευνας, της ψηφιακής συνδεσιμότητας και του οικονομικού μετασχηματισμού. Παράλληλα, προάγει μια πιο πράσινη Ευρώπη, επικεντρωμένη στη μετάβαση σε καθαρές μορφές ενέργειας, την κυκλική οικονομία, τη βιώσιμη κινητικότητα και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Με στόχο την καλύτερη διασύνδεση, επιδιώκεται μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη, με ανάπτυξη ανθεκτικών υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών. Επίσης, ενισχύεται μια πιο κοινωνική Ευρώπη, μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, της βελτίωσης της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης. Τέλος, το πρόγραμμα στοχεύει σε μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες,

προωθώντας τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων και την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. (Μπαμπαλιούτας, 2023)

Το ΕΣΠΑ 2021-2027 αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την περιφερειακή ανάπτυξη και τη σύγκλιση της Ελλάδας με την υπόλοιπη Ευρώπη.

Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027, η Πράσινη Μετάβαση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜμΕ) αποτελεί μια σημαντική δράση χρηματοδότησης έχοντας ως στόχο τη στήριξη των επιχειρήσεων στη μετάβαση προς ένα πιο βιώσιμο και φιλικό προς το περιβάλλον επιχειρηματικό μοντέλο. Αυτή η δράση αποσκοπεί στην αναβάθμιση των ΜμΕ μέσω επενδύσεων που ενισχύοντας την ενεργειακή απόδοση, μειώνοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα και προωθώντας την υιοθέτηση πράσινων τεχνολογιών και πρακτικών. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Προδημοσίευση Δέσμης Δράσεων «Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ»)

Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει υποστήριξη σε δαπάνες που αφορούν την ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων και εγκαταστάσεων, όπως θερμομόνωση και αντικατάσταση εξοπλισμού με ενεργειακά αποδοτικότερα συστήματα, την εγκατάσταση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) για ιδιοκατανάλωση, τον ψηφιακό μετασχηματισμό με πράσινες τεχνολογίες, καθώς και δράσεις κυκλικής οικονομίας που περιλαμβάνουν τη μείωση αποβλήτων, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση υλικών. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Προδημοσίευση Δέσμης Δράσεων «Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ»)

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες επιθυμούν να εκσυγχρονίσουν τις λειτουργίες τους, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητά τους στο νέο, πράσινο επιχειρηματικό περιβάλλον. Η χρηματοδότηση παρέχεται μέσω επιδοτήσεων, με ποσοστά ενίσχυσης που διαφέρουν ανάλογα με την κατηγορία της επιχείρησης και το είδος των επενδύσεων. Αποτελεί μία από τις βασικές πρωτοβουλίες του νέου ΕΣΠΑ για τη στήριξη της πράσινης ανάπτυξης, συνδυάζοντας την περιβαλλοντική υπευθυνότητα με την οικονομική βιωσιμότητα των ελληνικών ΜμΕ. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Προδημοσίευση Δέσμης Δράσεων «Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ»)

Η δράση "Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ" υλοποιείται στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027, μέσω Τομεακών και Περιφερειακών Προγραμμάτων, τα οποία διαφέρουν ως προς την εμβέλεια και τον τρόπο διαχείρισής τους.

Τα Τομεακά Προγράμματα εφαρμόζονται σε εθνικό επίπεδο και επικεντρώνονται σε συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας ή οριζόντιες δράσεις που αφορούν το σύνολο των επιχειρήσεων στη χώρα. Αντίθετα, τα Περιφερειακά Προγράμματα σχεδιάζονται και υλοποιούνται σε επίπεδο Περιφερειών, με στόχο να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες και αναπτυξιακές προτεραιότητες κάθε περιοχής. Η διάκριση αυτή επιτρέπει την προσαρμογή των χρηματοδοτήσεων τόσο στις εθνικές στρατηγικές όσο και στις τοπικές απαιτήσεις, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα στην κατανομή των πόρων.

Τα Τομεακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027 καλύπτουν έναν ή περισσότερους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής και εφαρμόζονται σε ολόκληρη τη χώρα, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς. Στόχος τους είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η βελτίωση των υποδομών, η στήριξη της κοινωνικής συνοχής και η προώθηση της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Τομεακά Προγράμματα»)

Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027, τα Τομεακά Προγράμματα περιλαμβάνουν τις εξής θεματικές ενότητες: Ανταγωνιστικότητα, Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή, Ψηφιακός Μετασχηματισμός, Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή, Μεταφορές, Πολιτική Προστασία, Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση, Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων και Αλιεία, Υδατοκαλλιέργεια και Θάλασσα. Μέσω αυτών των προγραμμάτων, παρέχονται χρηματοδοτήσεις και δράσεις που στοχεύουν στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Τομεακά Προγράμματα»)

Αναφορικά με τα Περιφερειακά Προγράμματα, το ΕΣΠΑ 2021-2027 περιλαμβάνει 13 Περιφερειακά Προγράμματα, τα οποία αφορούν κάθε ελληνική Περιφέρεια και

επικεντρώνονται σε έργα και δράσεις περιφερειακής κλίμακας. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Περιφερειακά Προγράμματα)

Κάθε πρόγραμμα αξιοποιεί τα τοπικά πλεονεκτήματα και στοχεύει στην ανάπτυξη υποδομών, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής, προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες και προτεραιότητες κάθε περιοχής. Αυτά τα προγράμματα προσφέρουν χρηματοδοτήσεις που ενισχύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, ενδυναμώνοντας τις τοπικές οικονομίες. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Περιφερειακά Προγράμματα)

Τα 13 Περιφερειακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027 περιλαμβάνουν τις εξής περιοχές: Ανατολική Μακεδονία, Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Ήπειρος, Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Αττική, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη και Νότιο Αιγαίο. Με αυτόν τον τρόπο, το ΕΣΠΑ συμβάλλει στην ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας, ενισχύοντας τη δυναμική των τοπικών κοινοτήτων και την οικονομική συνοχή. (ΕΣΠΑ 2021-2027, Περιφερειακά Προγράμματα)

Κεφάλαιο 2: Πράσινη Ανάπτυξη – Θεωρητικό Πλαίσιο

2.1. Περιβάλλον, Πράσινη Ανάπτυξη και Βιώσιμη Ανάπτυξη

2.1.1. Περιβάλλον και Πράσινη Ανάπτυξη

Το περιβάλλον αποτελεί παράλληλα ένα κοινό αγαθό, αλλά και μία βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη και διατήρηση της ζωής. Στην Ελληνική έννομη τάξη η προστασία του περιβάλλοντος κατοχυρώνεται στο άρθρο 24 καθιστώντας το ένα συνταγματικά θεμελιώδες δικαίωμα. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Συντάγματος συναντάται η μικτή φύση του δικαιώματος στο περιβάλλον. Παρατηρείται ότι το Κράτος οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει την προστασία του περιβάλλοντος μέσω τόσο προληπτικών όσο και κατασταλτικών μέτρων. Ταυτόχρονα, το ίδιο το Κράτος έχει την υποχρέωση να απέχει από μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να το βλάψουν. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Δεδομένου ότι το κράτος έχει ταυτόχρονα την υποχρέωση λήψης θετικών μέτρων και την υποχρέωση αποχής, το δικαίωμα στο περιβάλλον έχει την μορφολογία ενός κοινωνικού και ενός ατομικού δικαιώματος. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Η μορφολογία του ατομικού δικαιώματος καθώς απαιτείται η αποχή της κρατικής εξουσίας από δράσεις οι οποίες θα μπορούσαν να το βλάψουν. Αντίστοιχα η μορφολογία του κοινωνικού δικαιώματος καθώς το Κράτος πρέπει να προβεί σε ορισμένες παροχές οικονομικής φύσεως. Επιπλέον, συναντάται και η μορφολογία του πολιτικού δικαιώματος, καθώς συνδέεται άμεσα με τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. (Ράϊκος, 2018)

Λόγω της μικτής φύσης του δικαιώματος στο περιβάλλον αναγνωρίζεται ότι κάθε πολίτης έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει ένδικα βοηθήματα για την προστασία του, ακόμη και αν δεν θίγεται άμεσα. Η δυνατότητα αυτή προκύπτει από τη θεμελιώδη σημασία του

περιβάλλοντος ως κοινού αγαθού. Η διατήρηση του αφορά τόσο το σύνολο της κοινωνίας όσο και τις μελλοντικές γενιές. Επομένως, το δικαίωμα στο περιβάλλον ανήκει στα δικαιώματα «τρίτης γενιάς» ή «μικτά δικαιώματα». (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Γίνεται αντιληπτό, ότι το περιβάλλον δεν ανήκει σε κανέναν, αλλά ταυτόχρονα ανήκει σε όλους. Η προστασία του είναι ύψιστης σημασίας, το ίδιο αποτελεί θεμέλιο ζωής και πρέπει να διατηρηθεί τόσο για τις ήδη υπάρχουσες όσο και για τις μελλοντικές γενιές. Σε αυτό το πλαίσιο οι αρχές της βιωσιμότητας και της αειφορίας στοχεύουν σε αυτό. Δηλαδή, στη διαχείριση και εκμετάλλευση των πόρων με τρόπο που διατηρούνται για τις επόμενες γενιές. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος με βιώσιμο τρόπο, έχει οδηγήσει στην πράσινη ανάπτυξη. Η πράσινη ανάπτυξη αποτελεί μία στρατηγική και ταυτόχρονα ένας βασικός αναπτυξιακός στόχος που έχει ως στόχο να συνδυάσει την οικονομική ανάπτυξη με την περιβαλλοντική προστασία και τη βιωσιμότητα. (Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης, χχ)

Στα πλαίσια της συνεδρίασης του Συμβουλίου Υπουργών του ΟΟΣΑ τον Ιούνιο του 2009 υιοθετήθηκε η Διακήρυξη για την Πράσινη Ανάπτυξη. Η τελευταία αφορά την δέσμευση των χωρών μελών του ΟΟΣΑ για την προώθηση της Πράσινης Ανάπτυξης, συνδυάζοντας την οικονομική ανάκαμψη με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Η Διακήρυξη αποτελεί μία σημαντική δράση σε διεθνές επίπεδο. (OECD, 2009)

Πιο συγκεκριμένα, αναγνωρίζεται η ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, η ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και η δημιουργία νέων κινητήρων οικονομικής ανάπτυξης μέσω επενδύσεων σε καθαρές τεχνολογίες και βιώσιμες πρακτικές. Τα μέλη δεσμεύονται να προωθήσουν πολιτικές που ενισχύουν τις πράσινες επενδύσεις, να αναθεωρήσουν επιβλαβείς για το περιβάλλον επιδοτήσεις, και να διαμορφώσουν ένα σταθερό θεσμικό πλαίσιο για τη μετάβαση σε χαμηλών εκπομπών οικονομίες. (OECD, 2009)

2.1.2. Βιώσιμη Ανάπτυξη

Λαμβάνοντας υπόψη όσα προαναφέρθηκαν, η ανάγκη για την αντιμετώπιση σύνθετων παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων οδήγησε στη δημιουργία του όρου της «βιώσιμης ανάπτυξης». Ως τέτοια χαρακτηρίζονται η περιβαλλοντική υποβάθμιση που υπάρχει σε διάφορες χώρες, η εξάντληση και η ανεξέλεγκτη χρήση των φυσικών πόρων καθώς και η διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων σε διάφορα σημεία του πλανήτη. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με κρίσιμες για το περιβάλλον εξελίξεις, όπως η απώλεια βιοποικιλότητας, η κλιματική αλλαγή, η μόλυνση των υδάτων και του αέρα οδήγησαν στην εύρεση μιας νέας αναπτυξιακής προσέγγισης που δε θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στις μελλοντικές γενιές. Ως τέτοια συνδυάζει την οικονομική πρόοδο με την κοινωνική συνοχή και την περιβαλλοντική προστασία είναι η Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Τα θεμέλια για την κατανόηση της βιώσιμης ανάπτυξης ως ανάπτυξης που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών έθεσε η Έκθεση Brundtland το 1987. Η ανάγκη αυτή δεν προέκυψε τυχαία. Σημαντικά περιβαλλοντικά γεγονότα, όπως η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970, οι αποψιλώσεις δασών και οι μεγάλες οικολογικές καταστροφές, ανέδειξαν τους κινδύνους της μη βιώσιμης διαχείρισης των πόρων και ενίσχυσαν τη διεθνή συνειδητοποίηση. (Κυβέλου, 2010)

Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης ή της βιωσιμότητας αφορά τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος με τρόπο που δεν απειλεί τις επόμενες γενιές. Η αρχή αυτή έχει έναν δυναμικό χαρακτήρα, καθώς στοχεύει στη μακροπρόθεσμη προστασία του περιβάλλοντος. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Αναφορικά με την ιστορία της, εμφανίζεται σε σημαντικά γεγονότα και διεθνείς πρωτοβουλίες. Από τη Πρώτη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στη Στοκχόλμη το 1972, όπου πρώτη φορά τέθηκε το ζήτημα της περιβαλλοντικής

διαχείρισης, μέχρι τη Σύνοδο Κορυφής του Ρίο το 1992, οι παγκόσμιες δυνάμεις άρχισαν να κατανοούν ότι η ανάπτυξη και η ευημερία δεν μπορούν να είναι βιώσιμες χωρίς τη φροντίδα του περιβάλλοντος. (Μπαμπαλιούτας et al., 2014)

Η επίτευξη των στόχων της απαιτεί στρατηγικές και πολιτικές που συνδέουν τη θεωρία με την πράξη, προσαρμοσμένες στις ανάγκες κάθε περιοχής. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξελίσσεται αναπτύσσοντας ολοκληρωμένες πρωτοβουλίες για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στο επόμενο μέρος, θα εξετάσουμε πώς η Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνει την πολιτική της για τη βιώσιμη ανάπτυξη, ενισχύοντας τον ρόλο της ως παγκόσμιου ηγέτη σε αυτόν τον τομέα.

2.2. Συνεργασία ΕΕ και Εθνικών Διοικήσεων στην Πράσινη Ανάπτυξη

2.2.1. Εισαγωγή στη συνεργασία ΕΕ- Εθνικών Διοικήσεων

Η συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών-μελών της βασίζεται σε ένα θεσμικό και νομικό πλαίσιο που καθορίζεται από τις Συνθήκες της ΕΕ. Οι βασικές συνθήκες που ορίζουν τη σχέση αυτή είναι η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η οποία καθορίζει τις θεμελιώδεις αρχές και την πολιτική δομή της ΕΕ, καθώς και η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), η οποία ρυθμίζει τη λειτουργία της ΕΕ και τις συγκεκριμένες πολιτικές της, όπως η εσωτερική αγορά και η εξωτερική πολιτική. Στις συνθήκες αυτές, μεταξύ άλλων αρχών, καθιερώνεται η αρχή της επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία η ΕΕ επεμβαίνει μόνο όταν οι στόχοι μιας δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη-μέλη, ενισχύοντας έτσι την αρχή της εγγύτητας και της συντονισμένης δράσης για την επίτευξη κοινών στόχων. (Παπαγιάννης, 2016)

Πιο συγκεκριμένα, η αρχή της **επικουρικότητας** διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους πολίτες, αφήνοντας στα κράτη-μέλη την ευθύνη για δράσεις που μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικότερα σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Η ΕΕ αναλαμβάνει δράση μόνο εφόσον η παρέμβασή της μπορεί να προσφέρει σαφή προστιθέμενη αξία σε σύγκριση με τις εθνικές προσπάθειες. Γενικά, θα μπορούσε να νοηθεί ότι η αρχή της επικουρικότητας απαντά στο ερώτημα «ποιος» εκ των δύο αρμόδιων, δηλαδή η Ένωση ή το κράτος-μέλος θα μεριμνήσει για το εκάστοτε πρόβλημα. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται κυρίως σε τομείς όπου η ΕΕ δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα, όπως η εκπαίδευση, η δημόσια υγεία και η περιφερειακή ανάπτυξη. (Παπαγιάννης, 2016)

Επιπλέον συμπληρωματικά λειτουργεί και η αρχή της **αναλογικότητας**, η οποία αφορά την έκταση της παρέμβασης, δηλαδή απαντά στο ερώτημα «πώς» θα μπορούσε να λυθεί ένα πρόβλημα. Αφορά τον τρόπο και μέσα. Η Ένωση οφείλει να δρα μόνο στον βαθμό που είναι απαραίτητο. Η αρχή διασφαλίζει ότι οι ενέργειες της ΕΕ δεν είναι υπερβολικές, και για αυτό

η εκάστοτε δράση εφαρμόζεται υπό τους όρους της προσφοράς, με την έννοια της καταλληλότητας, και της αναγκαιότητας για την επίτευξη των στόχων. (Παπαγιάννης, 2016)

Οι εθνικές διοικήσεις έχουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή και υλοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτικών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει και παρακολουθεί την εφαρμογή των ευρωπαϊκών νομοθεσιών, ενώ το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Παράλληλα, οι εθνικές κυβερνήσεις και διοικήσεις είναι υπεύθυνες για την ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών οδηγιών στο εθνικό δίκαιο και τη διαχείριση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και ταμείων. (Παπαγιάννης, 2016)

Συγκεκριμένα, οι εθνικές διοικήσεις οφείλουν να ενσωματώνουν τις ευρωπαϊκές οδηγίες στη νομοθεσία τους, να εφαρμόζουν τους κανονισμούς, οι οποίοι ισχύουν άμεσα σε όλα τα κράτη-μέλη, να διαχειρίζονται και να κατανέμουν τους ευρωπαϊκούς πόρους, χαρακτηριστικά από τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, καθώς και να επιβάλλουν ευρωπαϊκούς κανόνες σε εθνικό επίπεδο.

Η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ του ευρωπαϊκού και του εθνικού επιπέδου είναι κρίσιμη για την επίτευξη κοινών στόχων, όπως η βιώσιμη ανάπτυξη, η οικονομική και η κοινωνική συνοχή.

Η εφαρμογή των πολιτικών απαιτεί την ενίσχυση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και της ενεργούς συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών. Η διαβούλευση με τις τοπικές αρχές και η ενσωμάτωση των τοπικών αναγκών στις εθνικές στρατηγικές αποτελούν βασικές αρχές για την επιτυχία των πολιτικών. Η συμμετοχή των τοπικών φορέων διασφαλίζει ότι τα έργα ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών, βελτιώνοντας την αποδοχή και την αποτελεσματικότητα των πολιτικών αυτών. (Γρηγορίου, 2020)

Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση αποτελεί έναν σύγχρονο τρόπο άσκησης πολιτικής και διοίκησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου η λήψη αποφάσεων και η εφαρμογή πολιτικών πραγματοποιούνται μέσα από τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης

– ευρωπαϊκού, εθνικού, περιφερειακού και τοπικού. Η λειτουργία της βασίζεται στη διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, των κρατών-μελών και των τοπικών και περιφερειακών αρχών, διαμορφώνοντας έτσι ένα σύστημα διακυβέρνησης που προωθεί τη συνεκτικότητα και την αποτελεσματικότητα στη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών. (Γρηγορίου, 2020)

Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση συνδέεται με την αρχή της επικουρικότητας, η οποία ορίζει ότι η ΕΕ παρεμβαίνει μόνο όταν οι στόχοι μιας πολιτικής δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη-μέλη και όταν η δράση της προσφέρει μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Η αρχή αυτή εξασφαλίζει ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους πολίτες, επιτρέποντας στα κράτη-μέλη και στις περιφερειακές αρχές να έχουν ενεργό ρόλο στην υλοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτικών. Έτσι, η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση δεν αποτελεί απλώς ένα θεωρητικό σχήμα, αλλά μια πρακτική διαδικασία που ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ της ευρωπαϊκής και της εθνικής διοίκησης. (Γρηγορίου, 2020)

Μέσα από αυτό το σύστημα διακυβέρνησης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν λειτουργεί ως μια απομακρυσμένη, κεντρική αρχή, αλλά ως ένας μηχανισμός που βασίζεται στη συνδιαμόρφωση πολιτικών και στη συμμετοχή όλων των επιπέδων διοίκησης. Τα κράτη-μέλη και οι εθνικές διοικήσεις εμπλέκονται ενεργά στη λήψη αποφάσεων μέσω των εκπροσώπων τους στα ευρωπαϊκά όργανα, ενώ οι περιφερειακές και τοπικές αρχές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών σε τομείς όπως η περιφερειακή ανάπτυξη, η εκπαίδευση και η κοινωνική πολιτική. Επιπλέον, η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων ενισχύουν τη δυνατότητα των εθνικών διοικήσεων να υλοποιούν τις ευρωπαϊκές στρατηγικές, βελτιώνοντας την αποδοτικότητα και την προσαρμοστικότητα των πολιτικών στις τοπικές ανάγκες.

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση της Επιτροπής των Περιφερειών (2009), η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση αφορά τη συντονισμένη δράση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των κρατών μελών, καθώς και των τοπικών και περιφερειακών αρχών.

Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην αρχή της εταιρικής σχέσης και προωθεί τη συλλογική συμμετοχή όλων των επιπέδων διακυβέρνησης στη διαμόρφωση και εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών. Παράλληλα, διασφαλίζει τη δημοκρατική νομιμότητα και την αντιπροσωπευτικότητα, χρησιμοποιώντας εργαλεία όπως οι διαβουλεύσεις και οι αναλύσεις εδαφικού αντικτύπου (Μπαμπαλιούτας, 2023).

Συνεπώς, η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και η αρχή της επικουρικότητας λειτουργούν συμπληρωματικά, διαμορφώνοντας ένα σύστημα διοίκησης που εξασφαλίζει τόσο τη συνοχή της ευρωπαϊκής πολιτικής όσο και την ευελιξία των εθνικών και περιφερειακών αρχών στην εφαρμογή της. Αυτή η δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης καθιστά την ΕΕ πιο ανθεκτική στις προκλήσεις, ενισχύει τη δημοκρατική νομιμοποίηση των αποφάσεων και προωθεί την αποτελεσματικότερη υλοποίηση των κοινών στόχων βιώσιμης ανάπτυξης.

2.2.2. Παραδείγματα συνεργασίας

Το Σύμφωνο των Δημάρχων για το Κλίμα και την Ενέργεια είναι μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε το 2008 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό να ενθαρρύνει τις τοπικές και περιφερειακές αρχές να αναλάβουν δράση για την κλιματική αλλαγή. Μέσα από αυτό το Σύμφωνο, οι δήμοι δεσμεύονται εθελοντικά να μειώσουν τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και να αναπτύξουν στρατηγικές βιώσιμης ενέργειας, σε ευθυγράμμιση με τους στόχους της ΕΕ για κλιματική ουδετερότητα. (Δήμος Αμαρουσίου, Σύμφωνο των Δημάρχων)

Η πρωτοβουλία αυτή βασίζεται στην αρχή της επικουρικότητας, δηλαδή αναγνωρίζει ότι η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής απαιτεί τη συμμετοχή των τοπικών αρχών, οι οποίες έχουν καλύτερη γνώση των αναγκών των πολιτών τους και των τοπικών προκλήσεων. Το Σύμφωνο παρέχει τεχνική και οικονομική στήριξη στους δήμους από την ΕΕ και τις εθνικές κυβερνήσεις, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να διαμορφώσουν και να εφαρμόσουν τις δικές τους στρατηγικές. (Δήμος Αμαρουσίου, Σύμφωνο των Δημάρχων)

Με αυτόν τον τρόπο, το Σύμφωνο των Δημάρχων ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και προάγει μια πιο συμμετοχική προσέγγιση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

Κεφάλαιο 3: Πράσινη Ανάπτυξη και Πολιτική

3.1. Πολιτική Προστασίας Περιβάλλοντος

3.1.1. Ιστορικό Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης

Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα έχει εξελιχθεί με σχετικά αργούς ρυθμούς και έχει επηρεαστεί από τις διεθνείς και ευρωπαϊκές εξελίξεις. Ήδη από τα τέλη του 1960 λόγω σημαντικών περιβαλλοντικών καταστροφών υπήρξε μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση αναφορικά με την μόλυνση του περιβάλλοντος. Η προστασία του περιβάλλοντος δεν αποτελούσε ιστορικά προτεραιότητα για την ελληνική πολιτεία, καθώς οι κύριες εθνικές πολιτικές εστίαζαν στην οικονομική ανάπτυξη και την αστικοποίηση. Παρόλο που το Σύνταγμα της Ελλάδας το 1975 έκανε για πρώτη φορά αναφορά στην ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, καθιστώντας το ως το πρώτο σημαντικό νομικό βήμα για την περιβαλλοντική προστασία, καθώς εισήγαγε διατάξεις που αφορούσαν τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, οι σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες ήταν ελάχιστες και περιοριζόνταν κυρίως στη διαχείριση φυσικών πόρων χωρίς ολοκληρωμένο σχεδιασμό. (Αβράμη, 2021)

Η ανάγκη για προστασία της φυσικής κληρονομιάς άρχισε να αναγνωρίζεται σταδιακά, πιο συγκεκριμένα μετά την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1981. Έπειτα, με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας το ενδιαφέρον στράφηκε προς τη δημιουργία σχετικού πλαισίου, καθώς στις χώρες αυτές είχαν ως πρώτη προτεραιότητα την οικονομική ανάπτυξη οδηγώντας στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα το 1985, τα οποία είχαν μεταξύ άλλων ως κύριο στόχο την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων. (Αβράμη, 2021)

Συνεχίζοντας, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1987, η περιβαλλοντική πολιτική εδραιώθηκε ως βασικός τομέας δράσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, επηρεάζοντας άμεσα και τις ελληνικές νομοθετικές πρωτοβουλίες. Στην Ελλάδα, το 1986 υιοθετήθηκε ο Νόμος 1650/86, που αποτέλεσε το πρώτο ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για το περιβάλλον,

εισάγοντας αρχές όπως η πρόληψη της ρύπανσης και η προστασία των οικοσυστημάτων. (Αβράμη, 2021)

Η ψήφιση του Νόμου 1650/86 αποτέλεσε την πρώτη σοβαρή προσπάθεια δημιουργίας ενός συνεκτικού περιβαλλοντικού πλαισίου. Αναλυτικότερα, εισήγαγε βασικές αρχές, όπως η πρόληψη της ρύπανσης και η προστασία των οικοσυστημάτων. (Αβράμη, 2021)

Το 1993 έπειτα από την μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων έγινε μία πιο στενή σύνδεση ανάμεσα με την ανάδειξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της προστασίας του περιβάλλοντος, καθιστώντας τις εκτιμήσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ως προϋπόθεση για την χρηματοδότηση προγραμμάτων. Έναν χρόνο αργότερα με την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, δόθηκε το 49,1% στα τέσσερα ασθενέστερα κράτη-μέλη, δηλαδή Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιρλανδία, για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στο κόστος που είχε η διαμόρφωση των περιβαλλοντικών ρυθμίσεων. (Αβράμη, 2021)

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ελλάδας εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, η οποία έχει διαμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες ως απάντηση στις αυξανόμενες περιβαλλοντικές προκλήσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει πολυάριθμες στρατηγικές, οδηγίες και κανονισμούς με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της αειφορίας. (Μούσης, 2018)

Η Ελλάδα άρχισε να εφαρμόζει πιο αυστηρούς κανόνες διαχείρισης απορριμμάτων και βελτίωσε τις πρακτικές διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Σταθμό αποτέλεσε η υιοθέτηση της Οδηγίας-Πλαίσιο για τα Ύδατα (2000/60/EK), καθώς απαιτούσε την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των υδάτινων πόρων, ενώ η χρηματοδότηση από τα ευρωπαϊκά ταμεία συνέβαλε στη βελτίωση της υποδομής διαχείρισης αποβλήτων. (Αβράμη, 2021)

Επιπλέον, με την υιοθέτηση της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, δημιουργήθηκε το δίκτυο Natura 2000, το οποίο αποσκοπούσε στη διατήρηση της βιοποικιλότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. (Αβράμη, 2021)

Αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, η Ελλάδα άρχισε να στρέφει το ενδιαφέρον της σε αυτή μετά το 2008, λόγω των αυξημένων διεθνών και ευρωπαϊκών πιέσεων. Υιοθετήθηκαν μέτρα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, με κύρια έμφαση στην αύξηση της χρήσης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ). Ωστόσο, η οικονομική κρίση του 2010 μείωσε τις διαθέσιμες επενδύσεις και η προτεραιότητα της κυβέρνησης στράφηκε προς τη δημοσιονομική εξυγίανση, αφήνοντας πίσω πολλές περιβαλλοντικές δράσεις. (Αβράμη, 2021)

Το 2019, η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε ένα σχέδιο απολιγνιτοποίησης, έχοντας ως στόχο την απεξάρτηση από τον λιγνίτη έως το 2028. Η στρατηγική αυτή ήταν μέρος των δεσμεύσεων που ανέλαβε η Ελλάδα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Παρόλο που υπήρξε αύξηση των επενδύσεων σε Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, η μετάβαση αυτή προκάλεσε κοινωνικές και οικονομικές αντιδράσεις, ιδιαίτερα στις περιοχές όπου η οικονομία βασιζόταν στην εκμετάλλευση του λιγνίτη. (Αβράμη, 2021)

Παράλληλα, το 2019 η Ελλάδα υιοθέτησε το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) μέχρι το 2030. Αναφορικά με το ΕΣΕΚ, αποτελεί τον κεντρικό στρατηγικό σχεδιασμό της Ελλάδας για την ενεργειακή μετάβαση και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το σχέδιο είναι ευθυγραμμισμένο με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και θέτει στόχους όπως η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 55% έως το 2030, την σταδιακή απολιγνιτοποίηση, την αύξηση του μεριδίου των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο 70% της ηλεκτροπαραγωγής και την ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης. Περιλαμβάνει επίσης μέτρα για τη βελτίωση της ηλεκτρικής διασύνδεσης των νησιών, την προώθηση της ηλεκτροκίνησης και την ανάπτυξη του υδρογόνου ως εναλλακτικού καυσίμου. (Αβράμη, 2021)

Αναφορικά με την έκθεση του ΟΟΣΑ για την περιβαλλοντική απόδοση της Ελλάδας το 2020, η χώρα έχει σημειώσει πρόοδο σε περιβαλλοντικά θέματα, ιδιαίτερα στην ανανεώσιμη ενέργεια και στη μείωση ρύπων, αλλά εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις. Βασικοί τομείς που χρήζουν βελτίωσης αποτελούν η διαχείριση απορριμμάτων, η επιβολή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. (OECD, 2020)

Η έκθεση αξιολογεί την περιβαλλοντική επίδοση της Ελλάδας από την προηγούμενη ανασκόπηση του 2009, εξετάζοντας τις τάσεις, τις πολιτικές και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα. Αναλύει το πώς η Ελλάδα επιδιώκει βιώσιμη ανάπτυξη, πράσινη ανάπτυξη, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει πετύχει μείωση εκπομπών ρύπων και προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όμως εξακολουθεί να εξαρτάται στα ορυκτά καύσιμα. Υπάρχει ανάγκη για πιο αυστηρή περιβαλλοντική συμμόρφωση και πιο φιλόδοξες πολιτικές για την κλιματική αλλαγή. Παρόλο που η Ελλάδα έχει υιοθετήσει στρατηγικές για την κυκλική οικονομία, η διαχείριση απορριμμάτων παραμένει πρόβλημα, με 80% των δημοτικών απορριμμάτων να καταλήγουν σε χωματερές. (OECD, 2020)

Μεταξύ άλλων, η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, με αύξηση της θερμοκρασίας, λειψυδρία και δασικές πυρκαγιές. Δυστυχώς, αντιμετωπίζει υψηλά επίπεδα μη συμμόρφωσης στη περιβαλλοντική νομοθεσία λόγω έλλειψης επιθεωρήσεων και αδυναμιών στην είσπραξη προστίμων. Εξαιτίας αυτού, η υλοποίηση μέτρων στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, παραμένει αργή. (OECD, 2020)

3.3. Νομοθετικό Πλαίσιο και Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ήδη από τις πρώτες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εμφανίζονται τα προγράμματα δράσης, που αφορούν μέτρα που στοχεύουν στην επίτευξη συγκεκριμένου στόχου σε συγκεκριμένο χρόνο. Πιο συγκεκριμένα, οι πρώτες κοινοτικές δράσεις εμφανίζονται το 1982 σε 4 προγράμματα, προσεγγίζοντας τότε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μία κάθετη και τομεακή προσέγγιση στα οικολογικά προβλήματα, θεσπίζοντας κατά προσέγγιση 200 νομοθετικά κείμενα. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Το 1982 εμφανίζονται οι πρώτες κοινοτικές νομοθετικές πρωτοβουλίες που αφορούν κυρίως την προστασία των υδάτων. Για πρώτη φορά στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στις 28.2.1986 με τίτλο «Περιβάλλον» παρατηρούμε την κοινοτική δράση υπέρ του περιβάλλοντος. Αργότερα, με τη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 αναβαθμίζεται στο επίπεδο της επίσημης κοινοτικής πολιτικής. Εν συνεχεία, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ της 2.10.1997 ανάμεσα στους κοινοτικούς στόχους, αναφέρεται και η προστασία του περιβάλλοντος, κατοχυρώνοντας έτσι στα πρώτα μόλις άρθρα την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί μία θεμελιώδης αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήδη από τα προοίμια της συγκρότησης της. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 3 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναφέρεται ότι η δράση της Κοινότητας αφορά πολιτική στο τομέα του περιβάλλοντος (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007, σ. 38).

Με την ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007, στα άρθρα 174 – 176 ενσωματώνονται και εξελίσσονται οι αρχές της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Τα άρθρα 174, 175 και 176 της Συνθήκης της Λισαβόνας αποτελούν τους βασικούς άξονες της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 174 καθορίζει τους στόχους και τις αρχές που διέπουν τη δράση της Ένωσης για την προστασία

του περιβάλλοντος. Ακολουθεί το άρθρο 175, το οποίο προβλέπει τις νομοθετικές και χρηματοδοτικές διαδικασίες για την εφαρμογή αυτής της πολιτικής. Έπειτα, το άρθρο 176 επιτρέπει στα κράτη μέλη να υιοθετήσουν αυστηρότερα μέτρα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζουν τις αρχές της ενιαίας αγοράς. Αυτός ο συνδυασμός διασφαλίζει τόσο την αποτελεσματικότητα της περιβαλλοντικής προστασίας όσο και την ευελιξία των εθνικών κυβερνήσεων να ανταποκριθούν στις ιδιαίτερες ανάγκες τους. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Αναλυτικότερα, το άρθρο 174 διαμορφώνει τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του περιβάλλοντος, θέτοντας συγκεκριμένους στόχους και θεμελιώδεις αρχές. Οι βασικοί στόχοι που προβλέπει αφορούν την διατήρηση, προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, διασφαλίζοντας την αειφορία και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Επιπλέον, η προστασία της ανθρώπινης υγείας, προβλέπεται μέσα από μέτρα που μειώνουν τη ρύπανση και περιορίζουν τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αποφυγή της εξάντλησής τους. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Σε συνέχεια της ανάλυσης, το άρθρο 174 εισάγει τέσσερις **βασικές αρχές** που διέπουν την περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης. Την αρχή της προφύλαξης, δηλαδή, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να λαμβάνει προληπτικά μέτρα ακόμη και αν δεν υπάρχει απόλυτη επιστημονική βεβαιότητα για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις μιας δραστηριότητας. Η δεύτερη αρχή είναι η αρχή της προληπτικής δράσης, η οποία αφορά ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα πρέπει να προλαμβάνονται προτού εκδηλωθούν. Συνεχίζοντας με την Τρίτη αρχή, "*ο ρυπαίνων πληρώνει*", επιχειρήσεις και τα άτομα που προκαλούν ρύπανση οφείλουν να επωμιστούν το κόστος αποκατάστασης. Τέλος, η αρχή της ενσωμάτωσης, δηλαδή οι περιβαλλοντικές ανησυχίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε όλες τις πολιτικές της, όπως η γεωργία, η ενέργεια και η μεταφορά. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Αναφορικά με το άρθρο 175 καθορίζει τις διαδικασίες νομοθέτησης και εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Προβλέπει ότι η Ένωση μπορεί να θεσπίζει γενικές δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, στην οποία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο συναποφασίζουν. Ορισμένα περιβαλλοντικά μέτρα που επηρεάζουν σημαντικά την οικονομική ή κοινωνική πολιτική απαιτούν ειδική νομοθετική διαδικασία, η οποία περιλαμβάνει ομοφωνία στο Συμβούλιο. Παράλληλα, προβλέπει τη δυνατότητα χρηματοδότησης περιβαλλοντικών δράσεων μέσω διαρθρωτικών ταμείων και άλλων κοινοτικών χρηματοδοτικών μηχανισμών, διασφαλίζοντας ότι η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ έχει τόσο τη νομική όσο και την οικονομική υποστήριξη για την εφαρμογή της.

Τέλος, το άρθρο 176 ρυθμίζει την αλληλεπίδραση μεταξύ της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής και των εθνικών πολιτικών των κρατών μελών, επιτρέποντας στις εθνικές κυβερνήσεις να υιοθετούν αυστηρότερα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος από εκείνα που θεσπίζονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πιο συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν περιβαλλοντικά μέτρα που υπερβαίνουν τα ελάχιστα πρότυπα που ορίζονται από την κοινοτική νομοθεσία, δίνοντας τη δυνατότητα σε ορισμένες χώρες να προωθήσουν υψηλότερα επίπεδα προστασίας.

Ωστόσο, εισάγει δύο βασικούς περιορισμούς: την απαίτηση συμβατότητας με τις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε τα αυστηρότερα εθνικά μέτρα να μην παραβιάζουν τις γενικές αρχές του ευρωπαϊκού δικαίου, και τον σεβασμό της ενιαίας αγοράς, διασφαλίζοντας ότι αυτά τα μέτρα δεν επιβάλλουν αδικαιολόγητους περιορισμούς στο εμπόριο και την ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων και υπηρεσιών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρόβλεψη του άρθρου 176 είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς επιτρέπει την προοδευτική ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής, δίνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να

λειτουργούν ως πρωτοπόροι στην εφαρμογή πιο αυστηρών περιβαλλοντικών προτύπων, τα οποία ενδέχεται αργότερα να υιοθετηθούν και σε επίπεδο Ένωσης.

Σε συνέχεια των παραπάνω, το Άρθρο 194 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθορίζει τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ενέργειας, με κύριο σκοπό την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας, τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με το άρθρο, η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, στην προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων, όλα αυτά με σεβασμό στην εθνική κυριαρχία των κρατών-μελών ως προς το ενεργειακό τους μείγμα. Το άρθρο παρέχει ένα πλαίσιο που ενθαρρύνει την υιοθέτηση στρατηγικών που διασφαλίζουν τον ενεργειακό εφοδιασμό, προάγουν τη βιωσιμότητα και υποστηρίζουν τη μετάβαση σε καθαρές και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. (Αλιγιζάκη, 2018)

Σχολιάζοντας την σύνδεση του Άρθρου 194 ΣΛΕΕ με τη βιώσιμη ανάπτυξη, είναι αντιληπτό ότι είναι άμεση και πολύπλευρη. Η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης έχουν θετική επίδραση στο περιβάλλον, καθώς περιορίζουν τις αρνητικές επιπτώσεις της ενέργειας στην κλιματική αλλαγή. Αυτό ταυτίζεται με τους περιβαλλοντικούς στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ παράλληλα δημιουργεί οικονομικές ευκαιρίες μέσω της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών και της δημιουργίας πράσινων θέσεων εργασίας. Επιπλέον, η εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και η διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή.

Συνεχίζοντας με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η τελευταία και τα κράτη μέλη της έχουν υπογράψει και κυρώσει τη Συμφωνία του Παρισιού, δεσμευόμενα νομικά να διατηρήσουν την αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας αρκετά κάτω από τους 2°C, με προσπάθειες να περιοριστεί στους 1,5°C. Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει ως στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050, υιοθετώντας την Ευρωπαϊκή

Πράσινη Συμφωνία, η οποία περιλαμβάνει μέτρα για τη δραστική μείωση των εκπομπών και τη μετάβαση σε μια βιώσιμη οικονομία. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή)

Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της Συμφωνίας του Παρισιού, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέβαλε επικαιροποιημένη εθνικά καθορισμένη συνεισφορά τον Οκτώβριο του 2023, επιβεβαιώνοντας τον στόχο μείωσης των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030, σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της νομοθετικής δέσμης "Fit for 55", η οποία περιλαμβάνει πολιτικές όπως η αναθεώρηση του Συστήματος Εμπορίας Εκπομπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κανονισμών για τη χρήση γης. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή)

Συνεχίζοντας, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία προωθεί την εμπλοκή των πολιτών μέσω πρωτοβουλιών που ενθαρρύνουν τη χρήση καθαρής ενέργειας, τη βιώσιμη κινητικότητα και την κυκλική οικονομία. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή)

Ανάμεσα στις 6 προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη περίοδο 2019-2024, όσον αφορά τον τομέα της Πράσινης Ανάπτυξης είναι η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Η Πράσινη Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί μια καινοτόμο στρατηγική που έχει στόχο να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και να οδηγήσει την Ευρώπη σε μια βιώσιμη, κλιματικά ουδέτερη πορεία έως το 2050. Πρόκειται για ένα ολιστικό σχέδιο δράσης που διασυνδέει περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους, προκειμένου να εξασφαλίσει ένα καλύτερο μέλλον για τις επόμενες γενιές. Το όραμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να καταστεί η Ευρώπη η πρώτη ήπειρος που θα εξαλείψει τις καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, διατηρώντας παράλληλα την οικολογική ισορροπία και προωθώντας τη βιωσιμότητα σε όλους τους τομείς. (Πλατιάς, 2020)

Περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα πολιτικών που αγγίζουν κάθε τομέα της οικονομίας και της κοινωνίας. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη μείωση της ρύπανσης, στη μετάβαση σε καθαρές μορφές ενέργειας, στην ενίσχυση της βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης και στην ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας, όπου τα απόβλητα επαναχρησιμοποιούνται ως νέοι πόροι. Επίσης, υποστηρίζεται η βιώσιμη γεωργία, ενώ προωθούνται μέτρα για την προστασία και τη διαχείριση φυσικών πόρων, όπως τα δάση και οι υδάτινοι πόροι. Το σχέδιο ενσωματώνει και κοινωνική διάσταση, διασφαλίζοντας ότι η μετάβαση σε μια πιο πράσινη οικονομία θα είναι δίκαιη και συμπεριληπτική για όλους. (Πλατιάς, 2020)

Η πολιτική της ΕΕ για το περιβάλλον βασίζεται στις αρχές της πρόληψης, της προφύλαξης και της αντιμετώπισης της ρύπανσης στην πηγή της. Κεντρικός πυλώνας της πολιτικής αυτής είναι τα Προγράμματα Δράσης για το Περιβάλλον, τα οποία χαράζουν τις κατευθύνσεις για τις περιβαλλοντικές δράσεις σε ορίζοντα δεκαετίας. (Μούσης, 2018)

Το 6ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2002-2012) έθεσε ως προτεραιότητες την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τη διατήρηση της φύσης και της βιοποικιλότητας, την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων και τη μείωση των επιπτώσεων στην υγεία από την περιβαλλοντική ρύπανση. Στο 7ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2014-2020) επικεντρώθηκε σε ένα θεματολόγιο βιωσιμότητας με έμφαση στην αποδοτικότητα των πόρων και την πράσινη οικονομία. Το νέο 8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2021-2030) στοχεύει στην πλήρη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ. (Πλατιάς, 2020)

Η Ένωση έχει θεσπίσει μια σειρά από σημαντικές οδηγίες και κανονισμούς που δεσμεύουν τα κράτη μέλη στην προστασία του περιβάλλοντος. Κάποιες από τις σημαντικότερες νομοθετικές πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν την Οδηγία-Πλαίσιο για το Νερό (2000/60/ΕΚ), που θέτει τα θεμέλια για μια ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης των υδάτινων πόρων, την Οδηγία για την Ποιότητα του Αέρα (2008/50/ΕΚ), η οποία καθορίζει τα όρια συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων, την Οδηγία για τη Διαχείριση των Αποβλήτων

(2008/98/EK), η οποία προωθεί την ιεραρχία των αποβλήτων με στόχο την πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση, το Δίκτυο NATURA 2000, που αποτελεί ένα πρόγραμμα διατήρησης της βιοποικιλότητας προστατεύοντας οικοτόπους και είδη σε όλη την Ευρώπη, και τη Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2030, η οποία επικεντρώνεται στην αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και την προστασία του 30% της ευρωπαϊκής γης και θάλασσας. (Μούσης, 2018)

Ταυτόχρονα έχει αναπτύξει φιλόδοξες πολιτικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, όπως το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (EU ETS), το οποίο επιβάλλει ανώτατα όρια στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, η Στρατηγική για την Κλιματική Προσαρμογή, που ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν σχέδια για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal), που στοχεύει στην κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, και το Fit for 55, ένα φιλόδοξο πακέτο μέτρων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 55% έως το 2030. (Πλατιάς, 2020)

Όσον αφορά την χρηματοδότηση αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα για την υλοποίηση αυτών των στόχων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμεύσει σημαντικούς πόρους μέσω του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης, ο οποίος εξασφαλίζει ότι οι πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και περιοχές δεν θα μείνουν πίσω. Με τη διάθεση περισσότερου από ενός τρισεκατομμυρίου ευρώ μέχρι το 2030, η Ένωση ενισχύει την οικονομική στήριξη περιοχών που εξαρτώνται από ρυπογόνες δραστηριότητες. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία)

Ο ενεργειακός τομέας έχει κεντρικό ρόλο στη στρατηγική της Πράσινης Συμφωνίας, καθώς είναι η κύρια πηγή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Οι πολιτικές της ΕΕ εστιάζουν στην προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως η αιολική και η ηλιακή, ενώ επενδύουν στην ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών που μειώνουν τις εκπομπές άνθρακα. Ταυτόχρονα, προωθείται η σταδιακή απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και η αύξηση της ενεργειακής

αποδοτικότητας, συμβάλλοντας στη μείωση της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία)

Παράλληλα, η Πράσινη Συμφωνία έχει διεθνή προσανατολισμό. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό, πιέζοντας για την εφαρμογή δεσμευτικών συμφωνιών, όπως η Συμφωνία του Παρισιού, και παρέχοντας οικονομική και τεχνική υποστήριξη στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η διεθνής διάσταση της συμφωνίας τονίζει τη σημασία της παγκόσμιας συνεργασίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία)

Παρόλο που η Πράσινη Συμφωνία έχει θέσει μια σαφή κατεύθυνση, η εφαρμογή της συνοδεύεται από σοβαρές προκλήσεις. Το υψηλό οικονομικό κόστος, οι αντιδράσεις από παραδοσιακές βιομηχανίες και η ανάγκη αλλαγής καταναλωτικών συνηθειών δημιουργούν εμπόδια που απαιτούν συστηματική αντιμετώπιση. Επιπλέον, η συμμετοχή των πολιτών και η ευαισθητοποίησή τους παίζουν καθοριστικό ρόλο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία)

Συνοπτικά, η Πράσινη Συμφωνία αποτελεί μια πολιτική πρωτοβουλία που ενώνει την περιβαλλοντική προστασία με την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία. Η επιτυχία της εξαρτάται από τη στενή συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, θεσμών, τοπικών κοινωνιών και επιχειρήσεων, καθώς και από την προθυμία για αλλαγή. Παρά τις δυσκολίες, η συμφωνία ανοίγει τον δρόμο για ένα πιο βιώσιμο μέλλον, αποτελώντας παράδειγμα υπεύθυνης ηγεσίας σε παγκόσμιο επίπεδο. (Πλατιάς, 2020)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει διάφορες δράσεις για να ανταποκριθεί στην ενεργειακή κρίση, εστιάζοντας στην ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και στην επιτάχυνση της μετάβασης σε πιο καθαρές πηγές ενέργειας. Ένα από τα πρώτα μέτρα που προωθεί είναι η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας, ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από εξωτερικές προμηθεύτριες χώρες. Με αυτόν τον τρόπο, η Ε.Ε. στοχεύει να διασφαλίσει ότι θα υπάρχει σταθερή και ασφαλής παροχή ενέργειας για τα κράτη-μέλη, ενισχύοντας παράλληλα τη

διασύνδεση των ευρωπαϊκών αγορών ενέργειας, κάτι που επιτρέπει την καλύτερη διαχείριση των ενεργειακών ροών.

Παράλληλα, μεγάλο βάρος δίνεται στην ενεργειακή απόδοση, ενθαρρύνοντας επενδύσεις σε «έξυπνα» ενεργειακά δίκτυα και σύγχρονες τεχνολογίες που βοηθούν στην καλύτερη διαχείριση της ενέργειας, μειώνοντας τις σπατάλες. Η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στα κτίρια και στις βιομηχανίες είναι επίσης μια από τις βασικές προτεραιότητες, ώστε να μειωθεί η κατανάλωση ενέργειας και να μειωθούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία)

Επιπλέον, η ΕΕ έχει δημιουργήσει στρατηγικά αποθέματα ενέργειας και προωθεί σχέδια όπως το REPowerEU, το οποίο στοχεύει στην ταχύτερη μετάβαση σε καθαρές πηγές ενέργειας και στην ενίσχυση της ενεργειακής ανεξαρτησίας. Το πρόγραμμα αυτό υποστηρίζει τη μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα, προάγοντας παράλληλα την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως η αιολική και η ηλιακή, σε όλη την Ευρώπη. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, REPowerEU)

Όλες αυτές οι ενέργειες είναι συνυφασμένες με τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, η οποία όχι μόνο επιδιώκει να καταστήσει την ΕΕ κλιματικά ουδέτερη μέχρι το 2050, αλλά και να ενισχύσει τη σταθερότητα και την καινοτομία στον ενεργειακό τομέα. Μέσω αυτών των δράσεων, η Ε.Ε. προσπαθεί να δημιουργήσει έναν βιώσιμο και ανεξάρτητο ενεργειακό τομέα για το μέλλον.

Αλλάζοντας παρασκήνιο, η πρωτοβουλία Fit for 55 αποτελεί ένα κεντρικό στοιχείο της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη των κλιματικών και ενεργειακών της στόχων έως το 2030, προωθώντας τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 55% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Δέσμη Fit for 55)

Η ονομασία "Fit for 55" προκύπτει από τον στόχο για το 55%, ο οποίος έχει ενσωματωθεί σε ένα πακέτο νομοθετικών προτάσεων που αφορά όλους τους τομείς της

οικονομίας και αποσκοπεί στην ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης, της ανάπτυξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στη στήριξη της κυκλικής οικονομίας. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Δέσμη Fit for 55)

Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει μια σειρά από δράσεις που επιδιώκουν τη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και την ενίσχυση της ενεργειακής μετάβασης προς πιο καθαρές και βιώσιμες μορφές ενέργειας. Ένα από τα κύρια εργαλεία για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι η αναθεώρηση του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής με την ένταξη νέων τομέων. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει την επιτάχυνση της ανάπτυξης υποδομών για την αποθήκευση και τη διανομή καθαρής ενέργειας, δίνοντας προτεραιότητα στις τεχνολογίες που προάγουν την ενεργειακή αποδοτικότητα. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Δέσμη Fit for 55)

Ένα άλλο κρίσιμο στοιχείο του πακέτου Fit for 55 είναι η ενίσχυση των προγραμμάτων για τη στήριξη των πολιτών και των επιχειρήσεων στην πράσινη μετάβαση, με τη δημιουργία καινοτόμων χρηματοδοτικών μηχανισμών και την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα της καθαρής ενέργειας. Ταυτόχρονα, η Ένωση επενδύει στην εκπαίδευση και την κατάρτιση για τις νέες «πράσινες» δεξιότητες. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Δέσμη Fit for 55)

Συνοψίζοντας, η εφαρμογή του Fit for 55 είναι βασικό βήμα προς την επίτευξη των ευρύτερων στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της στρατηγικής για την ενεργειακή μετάβαση και την κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050. Η προσπάθεια αυτή ενισχύει την ηγετική θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης παγκοσμίως κατά της κλιματικής αλλαγής και συνδυάζει τις οικολογικές ανάγκες με την κοινωνική και οικονομική δικαιοσύνη.

Οι βασικές σύγχρονες περιβαλλοντικές πολιτικές περιλαμβάνουν συγκεκριμένους τομείς δράσης. Η πολιτική ατμοσφαιρικής ρύπανσης στοχεύει στη μείωση των εκπομπών ρύπων και στη βελτίωση της ποιότητας του αέρα. Η πολιτική διαχείρισης υδάτινων πόρων επικεντρώνεται στη διατήρηση και ορθολογική χρήση του νερού, ώστε να εξασφαλιστεί η

επάρκεια και η καθαρότητά του. Η πολιτική διαχείρισης αποβλήτων αποσκοπεί στη μείωση της ρύπανσης μέσω της ανακύκλωσης, της επεξεργασίας απορριμμάτων και της κατάργησης των ανεξέλεγκτων χωματερών. Η πολιτική κατά της ερημοποίησης εφαρμόζει μέτρα προστασίας του εδάφους, αποτρέποντας την υποβάθμιση των αγροτικών και φυσικών εκτάσεων. Τέλος, η πολιτική προστασίας οικοτόπων και βιοποικιλότητας διασφαλίζει τη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και των ειδών που βρίσκονται σε κίνδυνο. Όλες αυτές οι πολιτικές συνθέτουν το πλαίσιο περιβαλλοντικής διαχείρισης, με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία των φυσικών πόρων για τις επόμενες γενιές. (Μούσης, 2018)

Η ρύπανση του αέρα είναι ένα από τα πιο σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα, που επηρεάζει τόσο την ανθρώπινη υγεία όσο και την οικολογική ισορροπία. Η πολιτική αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης επικεντρώνεται στον περιορισμό των εκπομπών ρύπων, την προώθηση καθαρότερων μορφών ενέργειας, όπως οι ανανεώσιμες πηγές, και την αυστηρότερη εφαρμογή περιβαλλοντικών κανονισμών για τη βιομηχανία και τις μετακινήσεις. (Μούσης, 2018)

Συνεχίζοντας, αναφορικά με την Πολιτική Υδάτινων Πόρων, το νερό είναι ένας φυσικός πόρος ζωτικής σημασίας, του οποίου η διαχείριση απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό. Η πολιτική για τη διαχείριση των υδάτων επικεντρώνεται στην εξοικονόμηση, στη βελτίωση των υποδομών ύδρευσης και άρδευσης και στη μείωση των ρυπογόνων φορτίων που καταλήγουν σε ποτάμια και λίμνες. Η προώθηση της ανακύκλωσης νερού και η ορθολογική διαχείριση των αποθεμάτων αποτελούν βασικές στρατηγικές για τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων. (Μούσης, 2018)

Η Πολιτική Διαχείρισης Αποβλήτων είναι καίριας σημασίας καθώς η παραγωγή αποβλήτων αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες περιβαλλοντικές προκλήσεις. Ωστόσο, προβλήματα όπως η ύπαρξη ανεξέλεγκτων χωματερών και η χαμηλή συμμετοχή των πολιτών στην ανακύκλωση εξακολουθούν να δυσχεραίνουν την αποτελεσματικότητα της πολιτικής. Οι προσπάθειες εστιάζονται στην ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας, την κατασκευή σύγχρονων

μονάδων διαχείρισης απορριμμάτων και τη βελτίωση της περιβαλλοντικής συνείδησης μέσω εκπαίδευσης και ενημερωτικών δράσεων. (Μούσης, 2018)

Συνεχίζοντας με τις πολιτικές που αφορούν το περιβάλλον, η ερημοποίηση, ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής και της μη βιώσιμης χρήσης γης, απειλεί πολλές περιοχές της Ελλάδας, ιδιαίτερα στις νότιες και νησιωτικές περιοχές. Η πολιτική αντιμετώπισης του φαινομένου περιλαμβάνει μέτρα προστασίας των εδαφών από διάβρωση, την προώθηση αιφόρων γεωργικών πρακτικών και την αναδάσωση. Παράλληλα, εφαρμόζονται στρατηγικές για την ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων στις απειλούμενες περιοχές, ώστε να μειωθεί η πίεση στα εδάφη και να επιβραδυνθεί η διαδικασία ερημοποίησης. (Μούσης, 2018)

Κλείνοντας με τις περιβαλλοντικές πολιτικές, η πολιτική για την προστασία της βιοποικιλότητας εστιάζει στη διατήρηση και αποκατάσταση φυσικών οικοτόπων, στην εφαρμογή καθεστώτων προστασίας για απειλούμενα είδη και στην ανάπτυξη δικτύου προστατευόμενων περιοχών, όπως το δίκτυο Natura 2000. Η ενίσχυση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η αυστηρότερη επιτήρηση των προστατευόμενων περιοχών αποτελούν κεντρικούς άξονες της πολιτικής. (Μούσης, 2018)

Γίνεται αντιληπτό, ότι η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά από προκλήσεις, οι οποίες σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, τη ρύπανση και τη διαχείριση φυσικών πόρων. Παρά τις προόδους που έχουν σημειωθεί, παραμένουν σημαντικά ζητήματα εφαρμογής των πολιτικών και συμμόρφωσης με τις ευρωπαϊκές οδηγίες. Η αποτελεσματική περιβαλλοντική διαχείριση προϋποθέτει τη συνεργασία της πολιτείας, των επιχειρήσεων και των πολιτών, καθώς και τη συνεχή προσαρμογή των στρατηγικών στις νέες συνθήκες και προκλήσεις. (Μούσης, 2018)

3.4. Νομοθετικό Πλαίσιο και Πολιτική της Ελλάδας

Αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο και την πολιτική του Περιβάλλοντος και της Βιώσιμης Ανάπτυξης σε Εθνικό Επίπεδο, όπως έχει ήδη αναφερθεί η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί ένα συνταγματικά θεμελιώδες δικαίωμα. Κατοχυρώνεται στο ισχύον Σύνταγμα στο άρθρο 24.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 24 του Ελληνικού Συντάγματος κατοχυρώνει τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος ως θεμελιώδεις αρχές, αναγνωρίζοντας το περιβάλλον ως αγαθό που πρέπει να διαφυλαχθεί για τις μελλοντικές γενιές. (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2019)

Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα κάθε πολίτη. Το κράτος οφείλει να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας, ώστε να διασφαλίζεται η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2007)

Συνολικά, το Άρθρο 24 συνιστά τη συνταγματική βάση για την περιβαλλοντική πολιτική της χώρας, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της προστασίας των φυσικών πόρων, της πολεοδομικής οργάνωσης και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται η ισορροπία μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής ευημερίας και περιβαλλοντικής διατήρησης, εξασφαλίζοντας ένα βιώσιμο μέλλον για τις επόμενες γενιές. (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2019)

Εκτός του άρθρου 24, σημαντικές αλλαγές στο περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εισήγαγε ο Νόμος 4685/2020, ο οποίος εισάγει σημαντικές τροποποιήσεις στο πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα, με έμφαση στις περιοχές του δικτύου Natura 2000. (Κοπέλα & Βαφειάδου, 2020)

Σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφος 4 του Ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 47 παράγραφος 1 του νέου νόμου, προβλέπεται η έκδοση προεδρικών διαταγμάτων για τον χαρακτηρισμό, την οριοθέτηση και τον καθορισμό χρήσεων γης και δραστηριοτήτων στις προστατευόμενες περιοχές, βάσει ειδικών περιβαλλοντικών μελετών και σχεδίων διαχείρισης. (Κοπέλα & Βαφειάδου, 2020)

Με τον νέο νόμο, καταργείται η παράγραφος 5 του άρθρου 18 του Ν. 1650/1986, η οποία όριζε ότι τα σχέδια διαχείρισης καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα στο πλαίσιο των όρων και προϋποθέσεων που τίθενται στις πράξεις χαρακτηρισμού. Αυτή η αλλαγή ενδέχεται να επηρεάσει τη διαδικασία θεσμοθέτησης των αναγκαίων μέτρων διατήρησης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000, όπως απαιτείται από την οδηγία 92/43/ΕΟΚ. (Κοπέλα & Βαφειάδου, 2020)

Κεφάλαιο 4: Προγράμματα Πράσινης Ανάπτυξης

4.1. Εθνικά Προγράμματα: Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή» (ΠΕΚΑ) 2021-2027

Το Πρόγραμμα "Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή" (ΠΕΚΑ) για την περίοδο 2021-2027 εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 26 Αυγούστου 2022 και αποτελεί το κύριο τομεακό πρόγραμμα του ΕΣΠΑ για την υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής της Ελλάδας. Εντάσσεται στον Στόχο Πολιτικής 2 του ΕΣΠΑ, το οποίο έχει ως στόχο την προώθηση μίας πιο πράσινης Ευρώπης. Αναφορικά με τους στρατηγικούς στόχους του προγράμματος αφορούν τους τομείς της ενέργειας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, του αστικού περιβάλλοντος, της κυκλικής οικονομίας, της διαχείρισης υδάτων και λυμάτων, καθώς και της προστασίας της βιοποικιλότητας για την προγραμματική περίοδο 2021-2027.(ΠΕΚΑ (2021-2027))

Γίνεται αντιληπτό ότι αφορά μία ολιστική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη της όλες της πτυχές που συντελούν στην τελική πράσινη ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, αφορά την ενεργειακή μετάβαση, δηλαδή στοχεύει στην προώθηση καθαρών μορφών ενέργειας και αύξηση της χρήσης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), στοχεύοντας στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. (ΠΕΚΑ (2021-2027))

Σε συνέχεια, η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή συνδέεται με την ανάπτυξη δράσεων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, καθώς και την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων που συνδέονται με αυτήν. Η αστική αναζωογόνηση αφορά την βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος μέσω παρεμβάσεων που ενισχύουν το δομημένο και φυσικό περιβάλλον, καθώς και προώθηση βιώσιμων μορφών αστικής κινητικότητας.(ΠΕΚΑ (2021-2027))

Αναφορικά με την διαχείριση αποβλήτων και υδάτων, γίνεται λόγος για εναρμόνιση με το περιβαλλοντικό κεκτημένο της ΕΕ, ενσωματώνοντας τις αρχές της κυκλικής οικονομίας στη διαχείριση στερεών αποβλήτων και υδάτων. Τέλος, η διατήρηση της βιοποικιλότητας αφορά την προστασία και την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων, με έμφαση στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. (ΠΕΚΑ (2021-2027))

Ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε 3,6 δισεκατομμύρια ευρώ. Η χρηματοδότηση του προγράμματος γίνεται με την συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και του Ταμείου Συνοχής. (ΠΕΚΑ (2021-2027))

4.2. Περιφερειακά Προγράμματα (Κρήτη): Ανάπλαση της περιοχής Κουμ Καπί Χανιά (Κρήτη)

Για τον Δήμο Χανίων η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί βασικό άξονα του στρατηγικού σχεδιασμού, έχοντας ως στόχο τη δημιουργία μιας σύγχρονης, ανθεκτικής πόλης που σέβεται την ιστορία της και ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κατοίκων της. Η Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) 2021-2027 εστιάζει στη βελτίωση του δημόσιου χώρου, την ενίσχυση της βιώσιμης κινητικότητας και τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας, διαμορφώνοντας ένα φιλικότερο περιβάλλον για όλους. (Δήμος Χανίων, Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Δήμου Χανίων 2021-2027)

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ανάπλαση της περιοχής Κουμ Καπί αποτελεί μια σημαντική παρέμβαση. Πρόκειται για έναν χώρο με βαθιά ιστορική σημασία, ο οποίος με τα λειτουργεί ως σημείο συνάντησης κατοίκων και επισκεπτών. Με τις προγραμματισμένες παρεμβάσεις, η περιοχή αποκτά νέα ταυτότητα, αναβαθμίζοντας τόσο την αισθητική της όσο και τη λειτουργικότητά της. Μεταξύ των εργασιών, είναι η βελτίωση των πεζοδρομήσεων, η δημιουργία σύγχρονων υποδομών, η αύξηση των πράσινων χώρων και η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που ευνοεί την ήπια κυκλοφορία και την αρμονική συνύπαρξη. (Δήμος Χανίων, Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Δήμου Χανίων 2021-2027)

Ωστόσο, η ανάπλαση του Κουμ Καπί δεν είναι απλώς ένα τεχνικό έργο, αφού αποτελεί μια ουσιαστική επένδυση στην καθημερινή ζωή της πόλης τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους τουρίστες. Το έργο σχεδιάζεται με γνώμονα τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. (Δήμος Χανίων, Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Δήμου Χανίων 2021-2027)

Η ανάγκη ανάπλασης της περιοχής και η τελική εφαρμογή του έργου είναι η έμπρακτη απόδειξη της δέσμευσης του Δήμου Χανίων στη βιώσιμη ανάπτυξη, ενισχύοντας την αρμονική συνύπαρξη της ιστορικής κληρονομιάς με τη σύγχρονη εξέλιξη της πόλης.

4.3. Περιφερειακά Προγράμματα Αττικής: Έργα Στρατηγικής Σημασίας 2021-2027

Στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης και της βιώσιμης αστικής ανάπλασης, η Περιφέρεια Αττικής έχει εντάξει τέσσερα Έργα Στρατηγικής Σημασίας στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αττική» 2021-2027. Τα έργα αυτά αποσκοπούν στην ενίσχυση της βιώσιμης κινητικότητας, της οδικής ασφάλειας, της επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής ένταξης, συμβάλλοντας στη μετάβαση προς ένα πιο βιώσιμο και φιλικό προς το περιβάλλον αστικό περιβάλλον. (Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής, χ.χ.)

Το πρώτο έργο αφορά την αποκατάσταση και επαναχρησιμοποίηση του ιστορικού διατηρητέου κτιρίου του πρώην Λυσοιατρείου, με στόχο τη δημιουργία ενός κέντρου στήριξης επιχειρηματικότητας και καινοτομίας. Ο νέος αυτός χώρος θα παρέχει στήριξη σε νεοφυείς επιχειρήσεις και θα προωθή την έρευνα και ανάπτυξη σε τομείς που συνδέονται με τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας. (Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής, χ.χ)

Το δεύτερο έργο περιλαμβάνει την κατασκευή του βόρειου τμήματος του ποδηλατικού άξονα που θα συνδέει τον Φαληρικό Όρμο με την Κηφισιά. Η ανάπτυξη υποδομών για την ήπια μετακίνηση, όπως ποδηλατοδρόμοι, αποτελεί βασικό εργαλείο στη μείωση των εκπομπών ρύπων και στην ενίσχυση των εναλλακτικών μέσων μετακίνησης στις αστικές περιοχές. (Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής, χ.χ)

Το τρίτο έργο στοχεύει στη βελτίωση της οδικής ασφάλειας στη Λεωφόρο Κηφισού μέσω της ανακατασκευής της κεντρικής νησίδας. Η συγκεκριμένη οδική παρέμβαση έρχεται να αντιμετωπίσει τα αυξημένα τροχαία ατυχήματα στον συγκεκριμένο οδικό άξονα, ενισχύοντας παράλληλα τη βιώσιμη κινητικότητα και μειώνοντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την κυκλοφορία των οχημάτων. (Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής, χ.χ)

Τέλος, το τέταρτο έργο αφορά τη δημιουργία του Παραολυμπιακού Αθλητικού Κέντρου Ραφήνας, το οποίο θα καλύπτει έκταση 65 στρεμμάτων. Η ανάπτυξη τέτοιων εγκαταστάσεων προάγει την κοινωνική ένταξη και δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης στον αθλητισμό για όλους, ενισχύοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη σε κοινωνικό επίπεδο. (Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής, χ.χ)

Η ένταξη αυτών των έργων στο πρόγραμμα «Αττική» 2021-2027 αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής πράσινης ανάπτυξης, με στόχο τη δημιουργία βιώσιμων και ανθεκτικών πόλεων. Παράλληλα, συνδέεται με τις ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και την προώθηση καινοτόμων λύσεων για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. (Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής, χ.χ)

4.4. Περιφερειακό Πρόγραμμα Κρήτης: Έργα Στρατηγικής Σημασίας για την Πράσινη Ανάπτυξη 2021-2027

Η έννοια της πράσινης ανάπτυξης αποτελεί κεντρικό άξονα των σύγχρονων πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης, με στόχο τη βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση, την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική συνοχή. Στο πλαίσιο αυτό, το εγκεκριμένο Πρόγραμμα «ΚΡΗΤΗ» 2021-2027 αποσκοπεί στην ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης, αξιοποιώντας ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους για τη στήριξη δράσεων που προάγουν την κυκλική οικονομία, την ενεργειακή αποδοτικότητα και την προστασία των φυσικών πόρων. (Πρόγραμμα Κρήτη, χ.χ.)

Η πράσινη ανάπτυξη, όπως προωθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των πολιτικών συνοχής, αποτελεί προτεραιότητα του Περιφερειακού Προγράμματος Κρήτης. Η υιοθέτηση πράσινων τεχνολογιών και η επένδυση σε Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) συμβάλλουν στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της περιφέρειας, ενισχύοντας παράλληλα την ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων. Το Πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+), με συνολικό προϋπολογισμό 564,5 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων σημαντικό ποσοστό κατευθύνεται σε δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης. (Πρόγραμμα Κρήτη, χ.χ.)

Στο πλαίσιο της στρατηγικής της πράσινης ανάπτυξης, το Πρόγραμμα επικεντρώνεται σε τομείς όπως η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των δημόσιων κτιρίων, η προώθηση βιώσιμων μορφών τουρισμού και η ενίσχυση της έρευνας και καινοτομίας σε τομείς που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Επιπλέον, μέσω των διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων, ενισχύονται δράσεις για τη διαχείριση αποβλήτων, την αποκατάσταση φυσικών οικοσυστημάτων και την προώθηση της ηλεκτροκίνησης στις αστικές περιοχές της Κρήτης. (Πρόγραμμα Κρήτη, χ.χ.)

Η συμβολή του Προγράμματος στην περιφερειακή ανάπτυξη είναι πολυδιάστατη, καθώς δεν επικεντρώνεται μόνο στη χρηματοδότηση έργων υποδομών, αλλά και στην ενίσχυση της κοινωνικής καινοτομίας. Μέσα από τις χρηματοδοτήσεις του ΕΚΤ+, δίνεται έμφαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού σε τομείς που σχετίζονται με την πράσινη μετάβαση, διασφαλίζοντας ότι η μετάβαση αυτή δεν θα αφήσει κανέναν πίσω. (Πρόγραμμα Κρήτη, χ.χ.)

Συνοψίζοντας, το Πρόγραμμα «ΚΡΗΤΗ» 2021-2027 αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι ευρωπαϊκές πολιτικές συνοχής μπορούν να συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών. Με γνώμονα τις αρχές της πράσινης ανάπτυξης, η Περιφέρεια Κρήτης επιδιώκει να αξιοποιήσει τις διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις προς όφελος της τοπικής οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, δημιουργώντας ένα ανθεκτικό και αειφόρο αναπτυξιακό μοντέλο για το μέλλον. (Πρόγραμμα Κρήτη, χ.χ.)

4.5. Περιφερειακό Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027: Ένα Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας βρίσκεται σε ένα κομβικό σημείο αναπτυξιακής εξέλιξης, με το νέο Περιφερειακό Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027 να διαμορφώνει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο δράσεων που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, την οικονομική ενδυνάμωση και την κοινωνική συνοχή. Μέσα από μια σειρά στοχευμένων παρεμβάσεων, το πρόγραμμα φιλοδοξεί να δημιουργήσει μια ισχυρότερη και πιο ανθεκτική οικονομία, να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των πολιτών και να διασφαλίσει τη μετάβαση σε ένα πιο πράσινο και ψηφιακά αναβαθμισμένο περιβάλλον. (Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα, χ.χ.)

Η έγκριση του Περιφερειακού Προγράμματος «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 29 Αυγούστου 2022 σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας εποχής για την περιφερειακή ανάπτυξη. Το πρόγραμμα αποτελεί μέρος του ΕΣΠΑ 2021-2027 και είναι ευθυγραμμισμένο με τις ευρωπαϊκές πολιτικές για τη βιώσιμη και έξυπνη ανάπτυξη. Η συνολική χρηματοδότηση του προγράμματος ανέρχεται σε 426 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων σημαντικό ποσοστό προέρχεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+). (Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα, χ.χ.)

Η δομή του προγράμματος βασίζεται σε μια ισορροπημένη κατανομή των πόρων, διασφαλίζοντας ότι όλες οι περιοχές της Περιφέρειας θα επωφεληθούν από τις επενδύσεις. Με αυτόν τον τρόπο, αντιμετωπίζονται σημαντικές προκλήσεις όπως η οικονομική ανισότητα μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και η ανάγκη για εκσυγχρονισμό των υποδομών. (Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα, χ.χ.)

Το Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027 έχει οργανωθεί γύρω από οκτώ κύριους άξονες προτεραιότητας, οι οποίοι καθορίζουν τις βασικές στρατηγικές επενδύσεις για την επόμενη περίοδο.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας και της Καινοτομίας:

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας διαθέτει σημαντικές προοπτικές για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας. Το πρόγραμμα εστιάζει στη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τη χρηματοδότηση ερευνητικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση της ψηφιακής μετάβασης των επιχειρήσεων.

2. Περιβαλλοντική Αειφορία και Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής:

Ένα από τα μεγαλύτερα στοιχεία της εποχής μας είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Το πρόγραμμα προωθεί δράσεις όπως η ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης, η διαχείριση των υδάτινων πόρων και η πρόληψη φυσικών καταστροφών.

3. Βελτίωση των Υποδομών και της Συνδεσιμότητας:

Οι μεταφορές και οι υποδομές παίζουν καθοριστικό ρόλο στη συνοχή μιας Περιφέρειας. Η αναβάθμιση του οδικού δικτύου, η ανάπτυξη βιώσιμων συστημάτων μεταφορών και η επέκταση των ψηφιακών υποδομών είναι μερικοί από τους στόχους αυτού του άξονα.

4. Αναβάθμιση της Κοινωνικής Συνοχής και των Υπηρεσιών:

Η ισότιμη πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για μια δίκαιη κοινωνία. Το πρόγραμμα επενδύει στην εκπαίδευση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την προώθηση της ισότητας.

5. Υποστήριξη της Περιφερειακής Ανάπτυξης:

Η ισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών είναι κρίσιμη για τη βιώσιμη πρόοδο. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στη στήριξη των αγροτικών περιοχών, την ενίσχυση του αγροδιατροφικού τομέα και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

6. Ψηφιακός Μετασχηματισμός και Καινοτομία:

Η τεχνολογική εξέλιξη αποτελεί βασικό πυλώνα ανάπτυξης. Η Περιφέρεια επενδύει στην ψηφιοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών, την εκπαίδευση ψηφιακών δεξιοτήτων και την υποστήριξη καινοτόμων τεχνολογιών.

7. Ανάπτυξη του Πολιτιστικού και Τουριστικού Τομέα:

Ο πολιτισμός και ο τουρισμός αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της ταυτότητας της Στερεάς Ελλάδας. Το πρόγραμμα ενισχύει την προστασία των πολιτιστικών μνημείων, την τουριστική προώθηση και τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

8. Τεχνική Υποστήριξη και Διαχείριση του Προγράμματος:

Για την αποτελεσματική υλοποίηση των δράσεων, προβλέπονται μέτρα ενίσχυσης των διοικητικών ικανοτήτων και διαχείρισης των χρηματοδοτήσεων. (Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα, χ.χ)

Το Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027 έχει τη δυναμική να φέρει ουσιαστικές αλλαγές τόσο στην οικονομία όσο και στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Τα κύρια αναμενόμενα οφέλη περιλαμβάνουν:

1. Οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μέσω της στήριξης επιχειρήσεων και της επένδυσης σε νέες τεχνολογίες.
2. Βελτίωση της ποιότητας ζωής, με αναβαθμισμένες υποδομές και πιο αποτελεσματικές κοινωνικές υπηρεσίες.
3. Περιβαλλοντική προστασία, με δράσεις που μειώνουν το ενεργειακό αποτύπωμα και προωθούν τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
4. Ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής, με έργα που μειώνουν τις ανισότητες μεταξύ των διαφορετικών περιοχών της Περιφέρειας.
5. Ψηφιακή αναβάθμιση, που καθιστά τη Στερεά Ελλάδα πιο ανταγωνιστική και προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής. (Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα, χ.χ)

Το Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2021-2027 αποτελεί μια φιλόδοξη αλλά απόλυτα αναγκαία στρατηγική για την ενίσχυση της οικονομίας, τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η επιτυχής υλοποίησή του απαιτεί συνεργασία μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, συνεχή παρακολούθηση και ευελιξία προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της Περιφέρειας. Αν αξιοποιηθεί σωστά, μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης ανάπτυξης, καθιστώντας τη Στερεά Ελλάδα έναν σύγχρονο, δυναμικό και ανθεκτικό περιφερειακό κόμβο στην καρδιά της Ελλάδας. (Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα, χ.χ)

4.6. Περιφερειακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Το Περιφερειακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2021-2027 αποτελεί έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό που στοχεύει στην προώθηση της πράσινης ανάπτυξης και της βιώσιμης προόδου στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου. Εμβαθύνει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και την προστασία του μοναδικού φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, το πρόγραμμα θέτει τις βάσεις για μια ισορροπημένη και αειφόρο ανάπτυξη. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, χ.χ)

Είναι ένα από τα 13 Περιφερειακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027. Οι διαθέσιμοι πόροι του ανέρχονται σε 285,4 εκατομμύρια ευρώ, τα οποία θα αξιοποιηθούν για την υλοποίηση δράσεων που ενισχύουν την περιφερειακή ανάπτυξη και τη συνοχή. . (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, χ.χ)

Το πρόγραμμα εστιάζει σε πέντε βασικούς αναπτυξιακούς στόχους:

1. Έξυπνη Ανάπτυξη: Προώθηση της καινοτομίας και του έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού.
2. Πράσινη Ανάπτυξη: Ενίσχυση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
3. Συνδεδεμένη Ανάπτυξη: Βελτίωση της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων.
4. Κοινωνική Ανάπτυξη: Εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.
5. Ανάπτυξη κοντά στους Πολίτες: Ενδυνάμωση της χωρικής συνοχής και της συμμετοχής των πολιτών στην ανάπτυξη της περιοχής. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, χ.χ)

Το πρόγραμμα διαρθρώνεται σε συγκεκριμένες προτεραιότητες που αντιστοιχούν στους παραπάνω στόχους:

1. Εξυπνη Ανάπτυξη: Επενδύσεις στην έρευνα, την τεχνολογία και την καινοτομία για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας.
2. Πράσινη Ανάπτυξη: Δράσεις για τη μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος, την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
3. Συνδεδεμένη Ανάπτυξη: Βελτίωση των υποδομών μεταφορών και τηλεπικοινωνιών για την ενίσχυση της εσωτερικής και εξωτερικής συνδεσιμότητας των νησιών.
4. Κοινωνική Ανάπτυξη: Ενίσχυση της εκπαίδευσης, της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
5. Ανάπτυξη κοντά στους Πολίτες: Παρεμβάσεις για την αναβάθμιση των αστικών περιοχών και την ενίσχυση της βιώσιμης κινητικότητας. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, χ.χ)

Η υλοποίηση του Περιφερειακού Προγράμματος Νοτίου Αιγαίου 2021-2027 αναμένεται να επιφέρει σημαντικά οφέλη, όπως:

1. Προστασία του Περιβάλλοντος: Μέσω δράσεων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την προώθηση της ανακύκλωσης και την προστασία των φυσικών πόρων.
2. Οικονομική Ανάπτυξη: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ιδιαίτερα σε τομείς που σχετίζονται με την πράσινη οικονομία.
3. Κοινωνική Ευημερία: Βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών και υποδομών, συμβάλλοντας σε μια πιο δίκαιη και συνεκτική κοινωνία. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, χ.χ)

4.7. Περιφερειακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Αναφορικά με το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας 2021-2027 αποτελεί έναν στρατηγικό σχεδιασμό για την ανάπτυξη και την ευημερία της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Με στόχο την ενίσχυση της οικονομίας, την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, το πρόγραμμα αυτό καθορίζει τις αναπτυξιακές προτεραιότητες για την επόμενη επταετία. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, χ.χ)

Εντάσσεται στο ΕΣΠΑ 2021-2027 και έχει συνολικό προϋπολογισμό 285,4 εκατομμύρια ευρώ. Αυτοί οι πόροι προορίζονται για την υλοποίηση έργων και δράσεων που θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της Περιφέρειας, λαμβάνοντας υπόψη τις προκλήσεις και τις ανάγκες της εποχής. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, χ.χ)

Το πρόγραμμα εστιάζει σε πέντε βασικούς στόχους:

1. Έξυπνη Ανάπτυξη: Επένδυση στην καινοτομία, την έρευνα και την τεχνολογία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών επιχειρήσεων.
2. Πράσινη Ανάπτυξη: Προώθηση βιώσιμων πρακτικών για την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
3. Συνδεδεμένη Ανάπτυξη: Βελτίωση των υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών για την ενίσχυση της εσωτερικής και εξωτερικής συνδεσιμότητας.
4. Κοινωνική Ανάπτυξη: Ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
5. Ανάπτυξη κοντά στους Πολίτες: Ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και προώθηση της τοπικής ανάπτυξης. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, χ.χ)

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, το πρόγραμμα διαρθρώνεται σε συγκεκριμένες προτεραιότητες:

1. Έξυπνη Ανάπτυξη: Επενδύσεις στην έρευνα, την τεχνολογία και την καινοτομία για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας.
2. Πράσινη Ανάπτυξη: Δράσεις για τη μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος, την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
3. Συνδεδεμένη Ανάπτυξη: Βελτίωση των υποδομών μεταφορών και τηλεπικοινωνιών για την ενίσχυση της συνδεσιμότητας.
4. Κοινωνική Ανάπτυξη: Ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
5. Ανάπτυξη κοντά στους Πολίτες: Ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και προώθηση της τοπικής ανάπτυξης. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, χ.χ)

Η υλοποίηση του ΠΕΠ Θεσσαλίας 2021-2027 αναμένεται να οδηγήσει σε:

- Οικονομική Ανάπτυξη: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και αύξηση της ανταγωνιστικότητας.
- Περιβαλλοντική Βελτίωση: Μείωση της ρύπανσης, προστασία των φυσικών πόρων και προώθηση βιώσιμων πρακτικών.
- Κοινωνική Ευημερία: Βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών, της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης για την ευημερία των κατοίκων.
- Ενίσχυση Συνδεσιμότητας: Βελτίωση των υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών για την ενίσχυση της συνδεσιμότητας. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, χ.χ)

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας 2021-2027 αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την ανάπτυξη της Περιφέρειας, εστιάζοντας στην καινοτομία, την πράσινη ανάπτυξη, τη συνδεσιμότητα, την κοινωνική ευημερία και την ενεργή συμμετοχή των πολιτών. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, χ.χ.)

4.8. Περιφερειακό Πρόγραμμα Δυτική Ελλάδα 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας 2021-2027 αποτελεί έναν στρατηγικό πυλώνα για την ανάπτυξη και την ευημερία της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Με συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης 628,5 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων η ενωσιακή στήριξη ανέρχεται σε 534,2 εκατομμύρια ευρώ, το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στη μετατροπή της Περιφέρειας σε έναν υπερτοπικό κόμβο τεχνολογίας, καινοτομίας, έρευνας και δημιουργικότητας. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας, χ.χ)

Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2021-2027 εστιάζει σε πέντε βασικούς στρατηγικούς στόχους:

1. Πιο Έξυπνη Ευρώπη: Επένδυση στην ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων.
2. Πιο Πράσινη Ευρώπη: Προώθηση της ενεργειακής μετάβασης, της κλιματικής αλλαγής και της βιώσιμης κινητικότητας, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.
3. Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη: Ενίσχυση της κινητικότητας, των μεταφορών και των ψηφιακών υποδομών, ώστε να βελτιωθεί η συνδεσιμότητα εντός της Περιφέρειας και με άλλες περιοχές.
4. Πιο Κοινωνική Ευρώπη: Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, την ισότητα, τη μείωση των ανισοτήτων και την αποτελεσματική δημόσια διοίκηση, για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

5. Πιο Οικουμενική Ευρώπη: Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, της διακυβερνητικής συνεργασίας, της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης και της τοπικής ανάπτυξης, για την επίτευξη βιώσιμων αποτελεσμάτων. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας, χ.χ)

Η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2021-2027 προέρχεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Οι πόροι κατανέμονται σε διάφορες δράσεις, όπως:

- Έρευνα και Καινοτομία: Υποστήριξη ερευνητικών έργων και καινοτόμων επιχειρήσεων, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.
- Περιβαλλοντική Προστασία: Δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, την ανακύκλωση και τη διαχείριση αποβλήτων.
- Μεταφορές και Υποδομές: Βελτίωση των οδικών δικτύων, των δημόσιων συγκοινωνιών και των ψηφιακών υποδομών.
- Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης, για την ενίσχυση των δεξιοτήτων και της απασχόλησης. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας, χ.χ)

4.9. Περιφερειακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2021-2027 αποτελεί έναν στρατηγικό πυλώνα ανάπτυξης για την Περιφέρεια Πελοποννήσου, εστιάζοντας σε δράσεις που προάγουν την κοινωνική συνοχή, την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και τη συνεχιζόμενη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται σε 510 εκατομμύρια ευρώ και περιλαμβάνει στρατηγικές δράσεις που συνδυάζουν την οικονομική ενίσχυση της περιοχής με την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της «Πράσινης Ανάπτυξης». (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου, χ.χ)

Το ΠΕΠ Πελοποννήσου 2021-2027 επικεντρώνεται σε τέσσερις βασικούς στρατηγικούς στόχους, με σκοπό την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Αυτοί οι στόχοι συνδυάζουν την πράσινη ανάπτυξη με την ανάπτυξη κοινωνικών, οικονομικών και ψηφιακών υποδομών:

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας: Επένδυση στην ενίσχυση των τοπικών επιχειρήσεων, την ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών και τη στήριξη της επιχειρηματικότητας, προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα της Περιφέρειας.
2. Προστασία του περιβάλλοντος και πράσινη ανάπτυξη: Προώθηση βιώσιμων πρακτικών και τεχνολογιών, με στόχο τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της Περιφέρειας και την ενίσχυση της πράσινης ενέργειας, της ανακύκλωσης και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.
3. Αναβάθμιση των υποδομών και ενίσχυση της συνδεσιμότητας: Επένδυση στη βελτίωση των υποδομών μεταφορών, την ψηφιακή συνδεσιμότητα και την ενίσχυση της προσβασιμότητας, για να ενισχυθεί η κινητικότητα των πολιτών και να διευκολυνθεί η ανάπτυξη των τοπικών αγορών.

4. Προώθηση της κοινωνικής συνοχής και της ποιότητας ζωής: Υποστήριξη κοινωνικών υπηρεσιών και υποδομών που βελτιώνουν την καθημερινότητα των πολιτών της Περιφέρειας, με έμφαση στην εκπαίδευση, την υγεία και την κοινωνική πρόνοια. (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου, χ.χ)

Διαρθρώνεται σε οκτώ βασικούς άξονες προτεραιότητας που καλύπτουν όλες τις ανάγκες της περιοχής και συνδέονται με τις στρατηγικές της πράσινης ανάπτυξης:

- ✧ Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία: Υποστήριξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας με σκοπό την ενίσχυση των τοπικών επιχειρήσεων, την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- ✧ Πράσινη Ανάπτυξη και Κλιματική Αλλαγή: Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης με δράσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την προώθηση της πράσινης ενέργειας, της ανακύκλωσης και της ενεργειακής αποδοτικότητας. Στόχος είναι η μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και η ανάπτυξη δράσεων που θα περιορίσουν τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.
- ✧ Υποδομές και Συνδεσιμότητα: Επένδυση στην αναβάθμιση του οδικού δικτύου, των υποδομών μεταφορών και της ψηφιακής συνδεσιμότητας για την ενίσχυση της προσβασιμότητας και της κινητικότητας των πολιτών και των αγαθών.
- ✧ Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή: Ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών, με έμφαση στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και την κοινωνική πρόνοια, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών της Περιφέρειας.
- ✧ Περιφερειακή Ανάπτυξη και Στρατηγική για την Υποστήριξη των Αγροτικών Περιοχών: Ενίσχυση της αγροτικής ανάπτυξης με δράσεις που υποστηρίζουν την αειφορία και την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων.
- ✧ Πολιτιστική Ανάπτυξη και Τουρισμός: Στήριξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τουριστικού τομέα με δράσεις που προάγουν την τουριστική ανάπτυξη και ενισχύουν την αναγνωρισιμότητα της περιοχής.

- ✧ Ψηφιακός Μετασχηματισμός: Επέκταση και βελτίωση των ψηφιακών υποδομών για την ενίσχυση των ψηφιακών υπηρεσιών και την προώθηση της καινοτομίας στην δημόσια και ιδιωτική σφαίρα.
- ✧ Τεχνική Βοήθεια: Στρατηγικές για την αποτελεσματική υλοποίηση και παρακολούθηση των δράσεων, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής του προγράμματος. (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου, χ.χ)

Η χρηματοδότηση του προέρχεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Ο προϋπολογισμός των 510 εκατομμυρίων ευρώ διανέμεται σε συγκεκριμένες δράσεις που καλύπτουν όλους τους τομείς του προγράμματος:

- Ενίσχυση της Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας: Δημιουργία και ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων και προϊόντων, ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και υποστήριξη της έρευνας και ανάπτυξης.
- Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα και Πράσινη Ανάπτυξη: Υλοποίηση έργων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την προώθηση της ανανεώσιμης ενέργειας, την ενεργειακή αποδοτικότητα και την προστασία των υδάτινων πόρων.
- Μεταφορές και Συνδεσιμότητα: Επένδυση στην αναβάθμιση των οδικών δικτύων, την ανάπτυξη του συστήματος δημόσιων συγκοινωνιών και τη βελτίωση των υποδομών τηλεπικοινωνιών.
- Κοινωνικές Υποδομές και Υπηρεσίες: Βελτίωση των εκπαιδευτικών, υγειονομικών και κοινωνικών υπηρεσιών για την ενίσχυση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου, χ.χ)

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2021-2027 αποτελεί ένα στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης που εστιάζει στην ενίσχυση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας, την κοινωνική συνοχή και την προστασία του περιβάλλοντος, με τον κύριο στόχο της «Πράσινης Ανάπτυξης». (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου, χ.χ)

4.10. Περιφερειακό Πρόγραμμα Ιονίων Νήσων 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Συνεχίζοντας, το Περιφερειακό Πρόγραμμα «Ιόνια Νησιά» 2021-2027 αποτελεί ένα στρατηγικό πλαίσιο ανάπτυξης που εστιάζει στη βιώσιμη και πράσινη μετάβαση της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων. Στοχεύει στη διατήρηση της περιβαλλοντικής ισορροπίας, την προώθηση της καινοτομίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μέσα από μια σειρά στοχευμένων παρεμβάσεων. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά, χ.χ.)

Η στρατηγική αυτή ενσωματώνει τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3), η οποία στηρίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες: την ελκυστικότητα, τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα. Ο πρώτος πυλώνας σχετίζεται με την ενίσχυση της περιοχής ως επενδυτικού και τουριστικού προορισμού, ο δεύτερος αφορά την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, ενώ ο τρίτος εστιάζει στην ικανότητα της Περιφέρειας να αντιμετωπίζει κρίσεις, είτε αυτές είναι περιβαλλοντικές είτε οικονομικές. . (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά, χ.χ.)

Στο πλαίσιο του προγράμματος, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος μέσω της διατήρησης της βιοποικιλότητας, της αποκατάστασης φυσικών οικοσυστημάτων και της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Παράλληλα, ενισχύεται η στροφή προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η ηλιακή και η αιολική, προκειμένου να μειωθεί η εξάρτηση της Περιφέρειας από τα ορυκτά καύσιμα.

Επιπρόσθετα, προωθούνται δράσεις για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, με σκοπό τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και των εκπομπών ρύπων. . (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά, χ.χ.)

Η βιώσιμη αστική κινητικότητα αποτελεί έναν ακόμη κρίσιμο τομέα δράσης, με έργα που αφορούν την ανάπτυξη υποδομών για πεζούς και ποδηλάτες, καθώς και τη βελτίωση των

δημόσιων συγκοινωνιών, ώστε να περιοριστεί η κυκλοφορία των ιδιωτικών οχημάτων. Οι παρεμβάσεις αυτές ενισχύουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων, συμβάλλοντας παράλληλα στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των μετακινήσεων. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά, χ.χ.)

Η επιτυχία της στρατηγικής για την πράσινη ανάπτυξη βασίζεται σε ένα αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο προϋποθέτει τη συνεργασία μεταξύ της Περιφέρειας, των δήμων, των πανεπιστημιακών και ερευνητικών ιδρυμάτων, καθώς και του ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα, προβλέπεται ένα ισχυρό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα έργα θα αποδώσουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. . (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά, χ.χ.)

Συνολικά, το Περιφερειακό Πρόγραμμα «Ιόνια Νησιά» 2021-2027 ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προκλήσεις, επιδιώκοντας να μετατρέψει την Περιφέρεια σε ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης, όπου η οικονομική πρόοδος συμβαδίζει με την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική συνοχή. . (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά, χ.χ.)

4.11. Περιφερειακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας 2021-2027:

Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Το Περιφερειακό Πρόγραμμα «Κεντρική Μακεδονία» 2021-2027 αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο εστιάζει στη βιωσιμότητα, την καινοτομία και την προστασία του περιβάλλοντος. Βασικός του στόχος είναι η μετάβαση προς ένα πιο πράσινο και ανθεκτικό μοντέλο ανάπτυξης, που να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και της ενεργειακής μετάβασης, αλλά και στις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. (Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία, χ.χ.)

Μέσα από το πρόγραμμα, προωθείται η ενεργειακή αναβάθμιση των δημόσιων κτιρίων, με έμφαση στη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Παράλληλα, υιοθετούνται πολιτικές για την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με έμφαση στη μείωση των αποβλήτων και την ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας. Σε αυτό το πλαίσιο, ενισχύονται δράσεις που αφορούν την ανακύκλωση, την επαναχρησιμοποίηση υλικών και την προστασία των οικοσυστημάτων της περιοχής, ειδικά στις προστατευόμενες περιοχές του δικτύου NATURA 2000. (Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία, χ.χ.)

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο του προγράμματος αφορά τη βιώσιμη αστική κινητικότητα, με παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη μείωση της χρήσης των Ι.Χ. και την προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον τρόπων μετακίνησης. Η ανάπτυξη υποδομών για πεζούς και ποδηλάτες, η βελτίωση των δημόσιων συγκοινωνιών και η ενίσχυση της ηλεκτροκίνησης αποτελούν μερικά από τα μέτρα που προωθούνται. (Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία, χ.χ.)

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται και στην καινοτομία, μέσα από την ενίσχυση ερευνητικών δράσεων και τη δημιουργία συνεργειών μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων. Στόχος είναι η ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων που θα υποστηρίξουν

την πράσινη μετάβαση, τόσο στον ενεργειακό τομέα όσο και στον τομέα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών. (Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία, χ.χ.)

Η επιτυχής υλοποίηση του προγράμματος βασίζεται σε ένα σύστημα διακυβέρνησης που προάγει τη συνεργασία μεταξύ των περιφερειακών και τοπικών αρχών, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών. Παράλληλα, προβλέπονται μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων, ώστε να διασφαλιστεί η αποδοτικότητα των παρεμβάσεων και η επίτευξη των στρατηγικών στόχων. (Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία, χ.χ.)

Συνολικά, το Περιφερειακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας 2021-2027 έρχεται να απαντήσει στις σύγχρονες προκλήσεις, θέτοντας τις βάσεις για μια Περιφέρεια που θα συνδυάζει την οικονομική ανάπτυξη με την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική ευημερία. Μέσα από στοχευμένες δράσεις, επιδιώκει να δημιουργήσει ένα βιώσιμο και ανθεκτικό περιβάλλον, προσφέροντας καλύτερη ποιότητα ζωής στους πολίτες και ενισχύοντας τις προοπτικές μιας πράσινης και καινοτόμου οικονομίας. (Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία, χ.χ.)

4.12. Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης 2021-2027: Στρατηγική για την Πράσινη Ανάπτυξη

Ο κεντρικός αναπτυξιακός σχεδιασμός της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης για τη νέα προγραμματική περίοδο επιτυγχάνεται μέσα από το Περιφερειακό Πρόγραμμα «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη» 2021-2027. Στόχος του είναι η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, η προστασία του περιβάλλοντος και η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, με έμφαση στην πράσινη μετάβαση και την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, χ.χ.)

Το Πρόγραμμα έχει τέσσερις βασικούς άξονες, οι οποίοι αναλύονται:

- Προώθηση της πράσινης οικονομίας:
 - Ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.
 - Υποστήριξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Προστασία του περιβάλλοντος και διαχείριση φυσικών πόρων:
 - Διατήρηση και αποκατάσταση φυσικών οικοσυστημάτων και βιοποικιλότητας.
 - Ανάπτυξη υποδομών για την ορθολογική διαχείριση υδάτων και αποβλήτων.
- Βιώσιμη αστική ανάπτυξη και κινητικότητα:
 - Αναβάθμιση δημόσιων χώρων με έμφαση στο αστικό πράσινο.
 - Προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον μέσων μεταφοράς και βελτίωση των δημόσιων συγκοινωνιών.
- Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και ποιότητας ζωής:

- Δημιουργία υποδομών για την υγεία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.
- Υποστήριξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και προώθηση της κοινωνικής ένταξης.
(Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, χ.χ.)

Η επιτυχής εφαρμογή του προγράμματος βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ της Περιφέρειας, των τοπικών αρχών, των ερευνητικών ιδρυμάτων και της κοινωνίας των πολιτών. Προβλέπονται μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων και της επίτευξης των στρατηγικών στόχων.

Συνολικά, το Περιφερειακό Πρόγραμμα «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη» 2021-2027 στοχεύει στη δημιουργία μιας περιφέρειας που συνδυάζει την οικονομική ανάπτυξη με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την κοινωνική ευημερία, ανταποκρινόμενη στις σύγχρονες προκλήσεις και βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των πολιτών. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, χ.χ.)

Επίλογος

Η εργασία αυτή προσπάθησε να εστιάσει σε ένα ζήτημα που αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο: τη σύνδεση της πράσινης ανάπτυξης με την οικονομική και κοινωνική συνοχή και τον ρόλο της συνεργασίας ανάμεσα στην Ελληνική και την Ενωσιακή Διοίκηση. Καθώς οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις αυξάνονται, καθίσταται σαφές ότι καμία δημόσια πολιτική δεν μπορεί να είναι αποσπασματική. Αντίθετα, απαιτείται συντονισμός, συνέργεια και μακροπρόθεσμος σχεδιασμός.

Μέσα από τη μελέτη των ευρωπαϊκών θεσμικών πλαισίων, των χρηματοδοτικών εργαλείων και των πολιτικών πράσινης ανάπτυξης, διαπιστώθηκε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει ουσιαστικά μέσα στήριξης των κρατών-μελών. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το ΕΤΠΑ, το Ταμείο Συνοχής και το ΕΚΤ+ συνιστούν βασικούς πυλώνες για την υλοποίηση επενδύσεων που αποσκοπούν τόσο στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα όσο και στη μείωση των ανισοτήτων. Η Ελλάδα έχει στη διάθεσή της αυτά τα εργαλεία, τα οποία, εφόσον αξιοποιηθούν σωστά, μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στη μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης.

Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα ανάλυση είναι ότι η επιτυχία της πράσινης ανάπτυξης στην Ελλάδα δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τις παροχές των ευρωπαϊκών ταμείων, αλλά και από την ικανότητα της ίδιας της δημόσιας διοίκησης να ενσωματώσει και να μεταφράσει τους στόχους αυτούς σε λειτουργικές, αποτελεσματικές και κοινωνικά δίκαιες πολιτικές. Η ύπαρξη χρηματοδοτικών εργαλείων είναι αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη, δηλαδή εκείνο που καθορίζει την έκβαση είναι η διαχειριστική επάρκεια, η αποδοτικότητα των μηχανισμών και η αποφυγή παθογενειών.

Η πράσινη ανάπτυξη, όπως καταγράφεται στις ευρωπαϊκές στρατηγικές και μεταφέρεται στα εθνικά και περιφερειακά προγράμματα, προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για επανεκκίνηση του παραγωγικού μοντέλου της χώρας. Ιδίως μέσω των θεματικών τομέων του Αναπτυξιακού Νόμου, όπως η ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας, η πράσινη μετάβαση των επιχειρήσεων και η στροφή προς ψηφιακές τεχνολογίες, παρατηρείται μια προσπάθεια αναπροσανατολισμού που υπερβαίνει την παραδοσιακή κρατική παρέμβαση και εισάγει ένα πιο συμμετοχικό και στρατηγικό πλαίσιο ανάπτυξης.

Τα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, δείχνουν πως υπάρχει ήδη μια θετική κινητικότητα προς αυτή την κατεύθυνση. Οι προγραμματικές συμφωνίες για την περίοδο 2021–2027 περιλαμβάνουν δράσεις που ευθυγραμμίζονται με τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, με έμφαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στη βιώσιμη κινητικότητα, στην προστασία των φυσικών πόρων και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, ότι τα περιφερειακά προγράμματα δεν αποτελούν πλέον απλά συμπληρωματικά εργαλεία της κεντρικής διοίκησης, αλλά μετατρέπονται σταδιακά σε αυτόνομα πεδία σχεδιασμού καινοτόμων παρεμβάσεων. Τα έργα που έχουν αναπτυχθεί στις Περιφέρειες Κρήτης, Αττικής, Δυτικής Ελλάδας και Στερεάς Ελλάδας για την περίοδο 2021–2027 δείχνουν τη σταδιακή ωρίμανση του θεσμού της αποκέντρωσης και την ανάδυση τοπικών κέντρων λήψης αποφάσεων, προσανατολισμένων σε σύγχρονες περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις.

Παρόλα αυτά, η πλήρης υλοποίηση αυτών των στόχων δεν είναι αυτονόητη. Η πράσινη μετάβαση χρειάζεται ισχυρούς θεσμούς, ξεκάθαρους κανόνες, διοικητική ικανότητα και — ίσως κυρίως— ενεργή συμμετοχή των πολιτών. Η τοπική κοινωνία δεν μπορεί να παραμένει απλός αποδέκτης των αποφάσεων, αλλά πρέπει να γίνεται συμμετοχος σε αυτές. Μόνο έτσι οι πολιτικές αποκτούν ουσιαστικό αντίκρυσμα και διάρκεια.

Αυτό που αναδεικνύεται τελικά, είναι πως η πράσινη ανάπτυξη και η πολιτική συνοχής δεν είναι δύο ξεχωριστοί κόσμοι. Αντιθέτως, συνδέονται άμεσα και αλληλοτροφοδοτούνται. Δεν μπορεί να υπάρξει πράσινη ανάπτυξη χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη και δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνική συνοχή χωρίς σεβασμό στο περιβάλλον και τις μελλοντικές γενιές.

Για την Ελλάδα, η πρόκληση είναι διπλή: να αξιοποιήσει στο έπακρο τα ευρωπαϊκά εργαλεία και ταυτόχρονα να διαμορφώσει ένα εσωτερικό θεσμικό και διοικητικό περιβάλλον ικανό να υλοποιήσει τις αναγκαίες αλλαγές. Η ανάπτυξη δεν είναι πια μόνο θέμα ποσοτικής μεγέθυνσης, αλλά αφορά την ποιότητα ζωής, την ισότητα και τη βιωσιμότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, η διοικητική συνέργεια αποκτά ουσιαστική διάσταση: δεν αφορά μόνο την κάθετη συνεργασία ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ε.Ε., αλλά και την οριζόντια συνεργασία ανάμεσα στα επιμέρους επίπεδα διακυβέρνησης και στους κοινωνικούς εταίρους. Από την αποτελεσματικότητα αυτής της συνεργασίας θα εξαρτηθεί εάν η χώρα θα μπορέσει να μετατρέψει τη στρατηγική της πράσινης ανάπτυξης σε βιώσιμο πλεονέκτημα και όχι σε ευκαιριακή συμμόρφωση προς τις κοινοτικές επιταγές.

Τέλος, η πράσινη ανάπτυξη οφείλει να γίνει αντιληπτή ως συλλογική πρόκληση και όχι ως τεχνική υπόθεση των ειδικών. Η δημιουργία μιας κουλτούρας περιβαλλοντικής συνείδησης, κοινωνικής αλληλεγγύης και συμμετοχής είναι απαραίτητα για μια δίκαιη μετάβαση. Αν η πράσινη μετάβαση δεν συνοδεύεται από κοινωνική αποδοχή και εμπιστοσύνη, τότε κινδυνεύει να παραμείνει ένα εγχείρημα, χωρίς ουσιαστικό κοινωνικό αποτύπωμα.

Η ελπίδα είναι αυτή η εργασία να προσέφερε ένα χρήσιμο εργαλείο κατανόησης του τρόπου με τον οποίο οι διοικητικοί θεσμοί —σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο— μπορούν να συνεργάζονται για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού: μιας κοινωνίας περισσότερο ανθεκτικής, περιβαλλοντικά υπεύθυνης και κοινωνικά δίκαιης. Σε τελική ανάλυση, η πράσινη ανάπτυξη δεν είναι μόνο ζήτημα πολιτικής στρατηγικής, αλλά υπόθεση συλλογικής συνείδησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αβράμη, Λυδία. (2021). «Η ανάπτυξη της ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής υπό το πρίσμα των ευρωπαϊκών εξελίξεων (1981-2021): Μια χαμένη ευκαιρία;», *Περιφέρεια*, Τεύχος 2021, σελ. 65-98.

Ανδρέου, Γιώργος. (2019). «Η πολιτική συνοχής της Ε.Ε. μετά το 2020: Περισσότεροι στόχοι, λιγότεροι πόροι», *Περιφέρεια*, Τεύχος 2019, σελ. 49-76.

Ανδρέου, Γ. και Παπαδάκης, Μ. (2012). «Η υλοποίηση της πολιτικής συνοχής της ΕΕ στην Ελλάδα, 2007-2013: Ένας ενδιάμεσος απολογισμός», *Περιφέρεια*, Τεύχος 2012, σελ. 93-116.

Αλιγιζάκη, Ασπασία. (2018). *Ενεργειακή Πολιτική και Δίκαιο της ΕΕ*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Γρηγορίου, Πάνος. (2020). «Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και διάχυση ευθυνών», in Στεφάνου, Κωνσταντίνος. (ed.) *Το Σύστημα Διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 274 – 291.

Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευαγγελία. (2007). *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*. 2^η έκδοση. Εκδόσεις Σάκκουλα

Κρητικός, Αλέκος. (2021). *Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Εκδόσεις Επίμετρο.

Κυβέλου, Στέλλα. (2010). *Η βιώσιμη ανάπτυξη ως στοιχείο ανασύνταξης των χωρικών πολιτικών*. [Σημειώσεις Μαθήματος]. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Σχολή Επιστημών Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης, Μάθημα: Χωρικός σχεδιασμός και βιώσιμη ανάπτυξη: πολιτικές, μέθοδοι και εργαλεία.

Λιαργκόβας, Π. και Χουλιάρης, Α. (2016). «Η Ελληνική Εμπειρία των Διαρθρωτικών ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι αγνοημένες επιπτώσεις», *Περιφέρεια*, Τεύχος 2016, σελ. 9-19.

Μούσης, Ν. (2018). *Ευρωπαϊκή Ένωση*. 16^η έκδοση. Εκδόσεις Παπαζήση.

Μπαμπαλιούτας, Α. και Μητσόπουλος, Κ. (2014). *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση & περιφερειακή πολιτική της ΕΕ*. Εκδόσεις Σάκκουλα

Μπαμπαλιούτας, Λ. (2023). «Η συμβολή των Ε.Δ.Ε.Τ. της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027 στη Μεταρρύθμιση του Δημοσίου Τομέα», *Διάλογοι στη Δημόσια Διοίκηση*, Τεύχος 4, σελ. 147-166.

Παπαγιάννης, Δονάτος. (2016). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*. 5^η έκδοση. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης, Γ. (2016). *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. 2^η έκδοση Εκδόσεις Κριτική.

Πλατιάς, Χαράλαμπος. (2020). *Πολιτική της ΕΕ για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.

Ράϊκος, Αθανάσιος. (2018). *Γενική Πολιτειολογία & Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα*. 5^η έκδοση. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

Σύνταγμα της Ελλάδας (2019) Σύνταγμα της Ελλάδας, όπως αναθεωρήθηκε το 2019. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Δήμος Αμαρουσίου. (χ.χ). *Σύμφωνο των Δημάρχων*. Διαθέσιμο από: <https://maroussi.gr/dimos/axiopoisi-europaikon-ethnikon-poron/symfono-ton-dimarchon/>

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Δήμος Χανίων. (χ.χ). *Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Δήμου Χανίων 2021-2027*.

Διαθέσιμο από: https://www.pepkritis.gr/wp-content/uploads/2024/07/2.ENTYΠΟ_ΣΒΑΑ_1η_ΑΝΑΘ.pdf [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου

2025]

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025. (χ.χ). *Πράσινη Ανάπτυξη*. Διαθέσιμο από: <https://epa.gov.gr/epa-2021-2025/green-development/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου]

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://pepna.gr/el> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ανατολική Μακεδονία - Θράκη. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.eydamth.gr/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://dytikiellada.gr/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Ιόνια Νησιά. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://pepionia.gr/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

ΕΣΠΑ 2021-2027. (χ.χ). *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+)*. Διαθέσιμο από: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/95/ευρωπαϊκο-ταμειο-περιφερειακης-αναπτυξης-ετπα->

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

ΕΣΠΑ 2021-2027. (χ.χ). *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+)*. Διαθέσιμο από: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/95/ευρωπαϊκο-ταμειο-περιφερειακης-αναπτυξης-ετπα->

ΕΣΠΑ 2021-2027. (χ.χ). *Προδημοσίευση Δέσμης Δράσεων «Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ»*. Διαθέσιμο από: <https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=5641>

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

ΕΣΠΑ 2021-2027. (χ.χ). *Περιφερειακά Προγράμματα*. Διαθέσιμο από: <https://www.espa.gr/el/pages/staticRegionalProgrammes.aspx>

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

ΕΣΠΑ 2021-2027. (χ.χ). *Τομεακά Προγράμματα*. Διαθέσιμο από: <https://www.espa.gr/el/pages/staticSectoralProgrammes.aspx>

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ). *Δράσεις της ΕΕ για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης*. Διαθέσιμο από: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019->

[2024/european-green-deal/eu-action-address-energy-crisis_el](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en?prefLang=el) [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ). *REPowerEU*. Διαθέσιμο από: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en?prefLang=el

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ). *Γιατί ένα Σύμφωνο των Δημάρχων;* Διαθέσιμο από: <https://eu-mayors.ec.europa.eu/el/ΣΧΕΤΙΚΑ>

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (χ.χ). *Ταμείο Συνοχής*. Διαθέσιμο από: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/96/ταμειο-συνοχης> [Πρόσβαση: 31

Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (χ.χ). *Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)*. Διαθέσιμο από: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/95/ευρωπαϊκο-ταμειο-περιφερειακης-αναπτυξης-ετπα->

[Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (χ.χ). *Δέσμη Fit for 55*. Διαθέσιμο από: [https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fit-for-](https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fit-for-55/#:~:text=Η%20ονομασία%20«Fit%20for%2055,με%20τον%20στόχο%20του%202020)

[55/#:~:text=Η%20ονομασία%20«Fit%20for%2055,με%20τον%20στόχο%20του%202020](https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fit-for-55/#:~:text=Η%20ονομασία%20«Fit%20for%2055,με%20τον%20στόχο%20του%202020) **30** [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (χ.χ). *Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή*. Διαθέσιμο από: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/paris-agreement-climate/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Κοπέλα, Σ. και Βαφειάδου, Α. (2020). «Ο νέος περιβαλλοντικός νόμος (Ν. 4685/2020) και η θεσμοθέτηση αναγκαίων προστατευτικών μέτρων για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000»,

Νόμος και Φύση. Διαθέσιμο από: <https://nomosphysis.org.gr/20493/o-neos-perivallontikos-nomos-n-4685-2020-kai-i-thesmothetisi-anagkaion-prostateytikon-metron-gia-tis-perioxes-toy-diktyoy-natura-2000/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

ΠΕΚΑ (2021-2027). (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://peka-program.gr/paroysiasi-programma/> [Πρόσβαση: 30 Ιανουαρίου 2025]

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.eydpelop.gr/2014-2020/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Περιφερειακό Πρόγραμμα Αττικής. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.pepattikis.gr> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Περιφέρεια Θεσσαλίας. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.thessalia-esp.gr/programma/pep-thessalia-2021-2027/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Πρόγραμμα Κεντρική Μακεδονία. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.pepkm.gr/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Πρόγραμμα Κρήτη. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.pepkritis.gr/to-εγκκεκριμένο-πρόγραμμα-κρητη-2021-2027/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα. (χ.χ). Διαθέσιμο από: <https://www.stereaellada.gr/> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Συνθήκη της Λισσαβόνας. (2007). Διαθέσιμο από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2007%3A306%3ATOC> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

Υπουργείο Ανάπτυξης. (χ.χ). *Αναπτυξιακός Νόμος*. Διαθέσιμο από: <https://ependyseis.mindev.gov.gr/el/idiotikes/p/genika> [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]

OECD (2009). Declaration on Green Growth. C/MIN(2009)5/ADD1/FINAL. Διαθέσιμο από:
[https://one.oecd.org/document/C/MIN\(2009\)5/ADD1/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/C/MIN(2009)5/ADD1/FINAL/en/pdf) [Πρόσβαση: 31
Ιανουαρίου 2025]

OECD (2020). OECD Environmental Performance Reviews: Greece 2020. Διαθέσιμο από:
[https://www.oecd.org/en/publications/oecd-environmental-performance-reviews-greece-
2020_cec20289-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/oecd-environmental-performance-reviews-greece-2020_cec20289-en.html) [Πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2025]